

Nr 37.

Ankom till riksdagens kansli den 17 maj 1945 kl. 5 em.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i sinnessjuklagen den 19 september 1929 (nr 321).

Genom en den 16 mars 1945 dagtecknad, till lagutskott hänvisad proposition, nr 239, vilken behandlats av första lagutskottet, har Kungl. Maj:t under åberopande av propositionen bilagda, i statsrådet och lagrådet förda protokoll föreslagit riksdagen att antaga nedan intagna vid propositionen fogade förslag till lag om ändring i sinnessjuklagen den 19 september 1929 (nr 321).

Beträffande de skäl, som ligga till grund för Kungl. Maj:ts förslag, får utskottet, i den mån redogörelse därför icke lämnas här nedan, hänvisa till propositionen.

Genom beslut den 27 december 1938 förordnade dåvarande chefen för justitiedepartementet att strafflagberedningen omedelbart skulle upptaga frågorna om den rättsliga behandlingen av förbrytare, vilka begått brott under inflytande av rubbad själsverksamhet, samt om revision av strafflagens tillräknelighetsbestämmelser ävensom att beredningen i samband därmed skulle behandla frågan om de reformer i organisatoriskt hänseende som kunde finnas lämpliga med avseende å sinnesundersökningar av för brott tilltalade samt vård av sinnessjuka brottslingar. Till fullgörande av detta uppdrag avlämnade beredningen den 31 december 1942 betänkande angående strafflagens tillräknelighetsbestämmelser, sinnesundersökning i brottmål m. m. (SOU 1942: 59). Över betänkandet ha sedermera efter remiss yttranden avgivits av ett flertal myndigheter och sammanslutningar. Förslag till nya tillräknelighetsbestämmelser har därefter förelagts riksdagen genom en den 2 mars 1945 dagtecknad proposition, nr 207.

Vid fortsatt utredning inom justitiedepartementet av övriga i betänkandet berörda spörsmål har, efter erhållet uppdrag, medicinalstyrelsen med skrivelse den 29 december 1944 framlagt förslag till ordnande av undersökningarna av icke häktade tilltalades sinnesbeskaffenhet, varjämte fångvårdsstyrelsen med skrivelse den 15 januari 1945 framlagt vissa synpunkter i fråga om undersökningsväsendets organisation beträffande häktade. Över medicinalstyrelsens och fångvårdsstyrelsens skrivelser ha genom remiss yttranden inforrats från vissa myndigheter och sammanslutningar.

Ett förslag till ändringar i gällande bestämmelser om sinnesundersökning i brottmål har vidare framlagts av processlagberedningen i dess den 17 mars

1944 avgivna betänkande med förslag till lag om införande av nya rättegångsbalken m. m. (SOU 1944: 9 och 10). Förslaget åsyftar att anpassa reglerna om undersökningsförfarandet till den nya rättegångsordningen.

Ovan berörda förslag ligga till grund för propositionen.

I. Sinnesundersökningsväsendets organisation.

Gällande bestämmelser och praxis.

Enligt 41 § sinnessjuklagen den 19 september 1929 må i vissa fall den som är tilltalad i brottmål icke dömas skyldig till brottet utan att läkares utlåtande blivit inhämtat angående hans sinnesbeskaffenhet vid tiden för brottets begående och beträffande frågan, huruvida han är i behov av vård å sinnessjukhus.

Av domstol begärt utlåtande angående sinnesbeskaffenheten hos tilltalad, som är häktad, skall enligt 42 § första stycket sinnessjuklagen avgivas av sjukvårdsläkaren vid den fångvården tillhörande sinnessjukavdelning, som har att mottaga för sinnessjukdom misstänkta från det häkte där den tilltalade förvaras. För undersökningen skall den tilltalade överföras till sinnessjukavdelningen och samtliga handlingar i målet överlämnas till sjukvårdsläkaren. Beträffande Gotland, där någon fångvårdens sinnessjukavdelning ej finnes, skola dock undersökningarna av häktade verkställas av läkare vid statens sinnessjukhus därstädes och den häktade för ändamålet dit överflyttas (59 §).

Utlåtande angående sinnesbeskaffenheten hos häktad skall av sjukvårdsläkaren avgivas inom två månader från det den häktade intagits å sinnessjukavdelningen. På framställning av läkaren kan dock domstolen eller domaren medgiva förlängning av den tid, inom vilken utlåtandet sålunda skall avgivas. Beslut om anstånd kan meddelas utan parternas hörande (42 § tredje st.).

Beträffande sinnesundersökningar av tilltalade på fri fot gäller att i varje särskilt fall, då domstol meddelar beslut om sådan undersökning, domstolen eller domaren skall hos medicinalstyrelsen göra framställning om förordnande av undersökningsläkare. Medicinalstyrelsen utser därefter lämplig läkare att efter verkställd undersökning till domstolen avgiva det begärda utlåtandet, varefter handlingarna i målet överlämnas till den utsedde (43 § första st. sinnessjuklagen). Den tilltalade är pliktig att för undersökningen inställa sig å tid och ort, som av läkaren bestämmes (43 § andra st.). För att underlätta undersökningen i sådana fall, då till undersökningsläkare förordnats läkare vid något statens sinnessjukhus, har genom bestämmelser i stadgan den 19 september 1929 angående sinnessjukvården i riket (§ 101) möjlighet beretts den tilltalade att få vistas å sinnessjukhuset och där erhålla de förmåner som tillkomma intagen. Den tilltalade har då att underkasta sig den för sjukhuset gällande ordningen men kan ej mot sin vilja kvarhållas å sjukhuset. För vistelsen utgår ersättning efter enahanda grunder som gälla

för de intagna. Mindre bemedlade kunna dock vinna befrielse från betalnings-skyldighet och av allmänna medel erhålla gottgörelse för kostnaderna för resor till och från sjukhuset.

Finner läkaren, att undersökning ej kan verkställas under någon av dessa friare former, har han att göra anmälan därom till domstolen, som äger förordna att den tilltalade skall intagas å ett statens sinnessjukhus. Sådant förordnande må dock ej mot den tilltalades vilja meddelas, med mindre å brottet kan följa straffarbete, fängelse, avsättning eller mistning av ämbete på viss tid. Är undersökningsläkaren anställd å något statens sinnessjukhus, skall den tilltalade, därest förordnande som nu nämnts meddelas, intagas å nämnda sinnessjukhus. I annat fall bestämmer medicinalstyrelsen å vilket sjukhus intagning skall äga rum, och undersökningen skall i så fall efter medicinalstyrelsens förordnande övertagas av någon där anställd läkare (43 § tredje st.).

Utlåtande angående sinnesbeskaffenheten hos tilltalad, som vistas på fri fot, skall av undersökningsläkaren avgivas sist inom två månader från det han från domstolen mottagit handlingarna i målet eller, om den tilltalade intagits på sinnessjukhus, från intagningen. I likhet med vad som gäller då fråga är om undersökning av häktad kan emellertid domstolen eller domaren på framställning av läkaren meddela anstånd med utlåtandets avgivande (43 § fjärde st.).

I sinnessjuklagen föreskrives vidare (42 § fjärde st. och 43 § fjärde st.), att vederbörande undersökningsläkare skall, samtidigt med att utlåtandet avgives till domstolen, insända en avskrift av utlåtandet till medicinalstyrelsen. Finner styrelsen anledning föreligga att frågan om den tilltalades sinnesbeskaffenhet underkastas ytterligare psykiatrisk granskning, har styrelsen att ofördröjligen underrätta domstolen därom. Någon skyldighet för domstolen att inhämta medicinalstyrelsens utlåtande är icke föreskriven för det fall att styrelsen till domstolen anmäler, att behov av ytterligare psykiatrisk granskning syns styrelsen föreligga. I allmänhet föranleder dock en dylik anmälan, att domstolen beslutar inhämta medicinalstyrelsens utlåtande angående den tilltalades sinnesbeskaffenhet. Sådant utlåtande kan domstolen begära även om medicinalstyrelsen lämnat läkarutlåtandet utan erinran.

Därest medicinalstyrelsens utlåtande inforas, äger styrelsen, om den så finner erforderligt, föranstalta om förnyad undersökning av den tilltalade genom läkare, som medicinalstyrelsen utser (44 §). Därvid kan undersökning av häktad anförtros åt läkare å ett statens sinnessjukhus och den häktade skall i så fall för undersökningens verkställande överföras till sjukhuset. Medicinalstyrelsen utsätter själv tid, inom vilken läkarens utlåtande skall vara avgivet till styrelsen, och kan på framställning medgiva anstånd därmed. Erfordras för den förnyade undersökningen att tilltalad som vistas på fri fot intages å sinnessjukhus, äger medicinalstyrelsen hos vederbörande domstol göra framställning om förordnande därom.

Vare sig förnyad undersökning skett eller medicinalstyrelsen avgiver sitt

utlåtande på grundval endast av handlingarna i målet skall ärendet handläggas i styrelsens rättspsykiatriska nämnd. Såsom ledamöter av denna tjänstgöra enligt instruktionen för medicinalstyrelsen (25 §) en byråchef, som generaldirektören utser bland de byråchefer, vilka äro legitimerade läkare, extra ordinarie medicinalrådet eller, därest generaldirektören för vissa ärenden så förordnar, biträdande föredraganden i rättspsykiatriska ärenden samt överinspektören för sinnessjukvården i riket eller vid förfall för honom en psykiater i styrelsens vetenskapliga råd. Generaldirektören må inträda såsom ledamot i stället för den av honom utsedde byråchefen. Ärendet föredrages av extra ordinarie medicinalrådet eller, då biträdande föredraganden i rättspsykiatriska ärenden tjänstgör i nämnden, av denne. Yppas vid ärendets avgörande skiljaktiga meningar, skall ytterligare tillkallas en psykiater i vetenskapliga rådet. Vid därpå följande omröstning gäller såsom nämndens beslut den mening, varom flertalet förena sig. Vid lika röstetal gäller generaldirektörens mening, om han deltagit i handläggningen, men eljest föredragandens. I vissa fall skall för åstadkommande av beslut generaldirektören inträda i nämnden.

Enligt 46 § sinnessjuklagen skall vad som finnes stadgat om rättspsykiatrisk undersökning av tilltalad i brottmål i tillämpliga delar lända till efter rättelse även beträffande lösdrivare och andra, vilka äro föremål för förfarande som avser ådömande av tvångsarbete. Undersökning enligt sinnessjuklagens regler om undersökning av häktad skall vidare enligt den ännu icke ikraftträdde 46 a § sinnessjuklagen äga rum, när fångvårdsstyrelsen eller styrelse för allmän uppfostringsanstalt finner anledning föreligga att fånge eller elev på tvångsuppfostringsanstalt underkastas förvaring enligt de nya bestämmelserna i 1937 års lag om förvaring och internering i säkerhetsanstalt.

I samband med sinnessjuklagens tillkomst bemyndigade Kungl. Maj:t fångvårdsstyrelsen att utfärda bestämmelser, vid vilka fångvården tillhörande sinnessjukavdelningar undersökningar av sinnesbeskaffenheten hos häktade tilltalade skulle äga rum. Enligt föreskrifter, som fångvårdsstyrelsen med stöd av detta bemyndigande utfärdade, verkställas sådana undersökningar när det gäller manliga häktade å de sinnessjukavdelningar, som äro anknutna till centralfängelserna å Långholmen, i Härnösand och Malmö samt kronohäktena i Västervik och i Jönköping ävensom vid den till vårdanstalten å Hall anknutna sinnessjukavdelningen å Håga. Undersökningar av häktade kvinnors sinnesbeskaffenhet äga rum vid sinnessjukavdelningen å Långholmen och sinnessjukavdelningen vid centralfängelset i Växjö. På Gotland verkställas samtliga undersökningar av häktade å S:t Olofs sjukhus i Visby. Riket i övrigt är uppdelat i särskilda upptagningsområden för de olika sinnessjukavdelningarna. I stor utsträckning har emellertid fångvårdsstyrelsen måst frångå den uppgjorda planen för undersökningsfallens fördelning och förordna om överflyttning till annan avdelning än den där den häktade enligt planen bort undersökas.

Platsantalet å de för undersökningar av manliga häktade avsedda sinnessjukavdelningarna utgör å Långholmen 56, i Härnösand 10, i Västervik 35 och i Malmö 26. Under år 1944 har å Långholmen provisoriskt beretts möjlighet att mottaga ytterligare ett 20-tal undersökningsfall. Sinnessjukavdelningen å Håga är avsedd för 105 platser men är ännu ej fullt utbyggd; 83 platser äro färdigställda. Av dessa utnyttjas 15 å 20 för undersökningsfall. I Jönköping, där hela platsantalet är 60, kunna samtidigt mottagas 10 å 15 undersökningsfall. Av de för kvinnor avsedda avdelningarna har den å Långholmen ett 15-tal platser och avdelningen i Växjö 16 platser. Samtliga avdelningar anlitas, i olika utsträckning, för vård av straffriförklarade, vilka äro i behov av vård å sinnessjukhus men ännu icke kunnat erhålla plats å dylikt sjukhus. Därjämte ha sinnessjukavdelningarna att för vård eller observation mottaga sinnessjuka eller tillfälligt sinnesoroliga fångar. För vården av manliga straffriförklarade anlitas främst sinnessjukavdelningarna å Håga och i Jönköping.

Till belysande av utvecklingen i fråga om antalet sinnesundersökningar har i propositionen intagits följande tablå.

År	Antal utlåtanden		Summa
	Ang. häktade	Ang. icke häktade	
1931	165	61	226
1932	239	96	335
1933	208	114	322
1934	275	168	439
1935	281	229	510
1936	324	293	617
1937	367	276	643
1938	344	336	680
1939	355	322	677
1940	380	359	739
1941	503	495	998
1942	588	677	1 255
1943	702	829	1 531
1944	680	1 066	1 746

Strafflagberedningens förslag.

Rörande tidslängden för undersökningarna av häktade har strafflagberedningen anmärkt, att 1938 års statsrevisorer vid sin granskning funnit, att under den tid, revisorernas granskning omfattat, den i sinnessjuklagen avsedda maximitiden av två månader i ett stort antal fall överskridits. På grund av platsbristen kunde väntetider på 2—3 månader förekomma, innan undersökningsfången erhöle plats på sinnessjukavdelningen och undersökningen kunde påbörjas, och undersökningstiden måste sedan ofta överstiga 2 månader.

Rörande undersökningarna av icke häktade har beredningen anfört, att in-

för den fortgående ökningen av antalet sådana undersökningar den av sinnessjuklagen tillskapade organisationen icke hållit måttet. Beredningen har härutinnan hänfört sig till vad 1938 års statsrevisorer i detta hänseende uttalat. Tiderna för undersökning av icke häktade hade för senare halvåret 1937 varierat mellan 26 och 263 dagar och i medeltal utgjort 95 dagar. Rörande den tid som förflutit efter det statsrevisorernas yttrande avgavs har beredningen helt allmänt uttalat, att erfarenheterna gäve vid handen att någon nämnvärd ändring icke inträtt i de avseenden, i vilka revisorerna framställt anmärkning.

Strafflagberedningen, som ansett nödvändigt att åtgärder vidtoges för att nedbringa de långa undersökningstiderna, har föreslagit, att landet skulle indelas i sex distrikt för rättspsykiatriska undersökningar, det *första* omfattande Stockholms stad och Stockholms län, den *andra* omfattande Uppsala, Södermanlands, Gotlands, Värmlands, Örebro, Västmanlands och Kopparbergs län samt Gästrikland, det *tredje* omfattande Östergötlands, Jönköpings, Kronobergs och Kalmar län, det *fjärde* omfattande Blekinge, Kristianstads och Malmöhus län, det *femte* omfattande Hallands, Göteborgs och Bohus samt Älvsborgs län och det *sjätte* omfattande Hälsingland ävensom Västernorrlands, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län. Inom vart av dessa distrikt skulle inrättas en rättspsykiatrisk anstalt, vid vilken erforderligt antal läkare skulle vara anställda för utförande av samtliga rättspsykiatriska undersökningar inom distriktet, såväl av häktade som av icke häktade. Till rättspsykiatriska anstalter skulle enligt förslaget ombildas sinnessjukavdelningarna å Långholmen och Håga samt i Västervik, Malmö och Härnösand, varjämte en anstalt skulle anknytas till centralfängelset å Härlanda vid Göteborg. Med utgångspunkt från att antalet undersökningar årligen komme att utgöra omkring 1 000 samt att man för varje 50-tal undersökningar borde räkna med en läkare har beräkningen föreslagit, att vid dessa sex anstalter skulle — med någon marginal föränledd av läkarnas vårduppgifter m. m. — anställas tillhoppa 23 läkare.

Till motivering av det framlagda förslaget har beredningen anfört bl. a., att om man ville skapa en tillfredsställande ordning beträffande undersökningarna av icke häktade, undersökningsläkarna måste erhålla en fastare anknytning till undersökningsväsendet och koncentrationen av undersökningarna drivas ganska långt, så att ett tillräckligt omfattande arbetsmaterial komme att stå vederbörande undersökningsläkare till buds. Det låge då nära till hands att förorda en *gemensam organisation* för undersökningarna av häktade och icke häktade. En sådan organisation skulle medföra åt-; skilliga påtagliga fördelar.

Beredningen har uttalat, att tanken på en gemensam organisation av den med rättspsykiatriska undersökningar sysselsatta läkarkåren osökt ledde till att anstalterna för undersökningsväsendet borde bliva fristående från såväl fångvårdsinrättningar som sinnessjukhus, men har med hänsyn till omöjligheten att i nuvarande läge uppföra nya anstalter för detta behov funnit det

sålunda framkomna önskemålet icke kunna realiseras. Beredningen har på grund härav funnit rättspsykiatriska anstalter i första hand böra tillskapas genom att en del av de nuvarande sinnessjukavdelningarna vid fångvården ombildades till dylika anstalter. Dessa borde i så fall även framdeles fungera som sinnessjukavdelningar och sålunda sörja för vård eller observation av sinnessjuka eller sinnesoroliga fångar.

Rörande sättet för undersökningarnas verkställande har beredningen föreslagit, att häktade skulle för undersökningen intagas på den rättspsykiatriska anstalten. Icke häktade tilltalade borde däremot i största möjliga utsträckning undersökas ambulatoriskt, varigenom läkaren också finge tillfälle att studera den tilltalade i hans egen miljö och göra sig förtrogen med hans hem- och familjförhållanden. I vissa fall måste det emellertid inträffa, att undersökningen icke kunde föras till slut utan att den tilltalade bleve intagen på någon anstalt där undersökningen kunde äga rum, vare sig detta föranleddes av tredska från den tilltalades sida eller av nödvändigheten att underkasta den tilltalade någon tids fortlöpande observation eller att verkställa mera invecklade specialundersökningar. Intagning borde i dylikt fall ske å sinnessjukhus å undersökningsläkarens stationeringsort. För den tilltalade kunde emellertid detta vara förenat med olägenheter, om sjukhuset vore beläget på långt avstånd från hans hemort. En utväg att lindra dessa olägenheter erbjöde sig på så sätt att någon av de till den rättspsykiatriska anstalten knutna läkarna finge sin stationeringsort på annan plats än den där den rättspsykiatriska anstalten vore belägen. Denne läkare borde företrädesvis anlitas för undersökningar av icke häktade tilltalade från den del av den rättspsykiatriska anstaltens verksamhetsområde, inom vilken läkarens stationeringsort vore belägen. Såsom stationeringsort borde uppenbarligen väljas någon plats, där sinnessjukhus funnes, för att vid behov intagning skulle kunna ske å detta sjukhus. Den föreslagna anordningen innebure icke något avsteg från tanken att sinnessjukvården skulle befrias från arbetet med de rättspsykiatriska undersökningarna. I någon mån komme givetvis sinnessjukhusens läkare att komma i beröring med dem som intoges å sjukhusen för undersökning, men det arbete som därigenom förorsakades dem vore så obetydligt att man kunde bortse därifrån. Vad som erfordrades från sinnessjukvårdens sida vore huvudsakligen, att erforderliga platser — och det torde endast bliva fråga om ett fåtal sådana — ställdes till förfogande för undersökningspatienterna samt att undersökningsläkarna erhöle rätt att i nödig omfattning anlita den å sjukhuset anställda personalen för den fortlöpande observationen av den intagne. Själva undersökningen skulle även efter intagningen omhänderhavas av undersökningsläkaren.

Beredningen har förklarat, att därest det sålunda framlagda förslaget till omorganisation av sinnesundersökningsväsendet bleve genomfört, undersökningarna i flertalet fall borde kunna verkställas på betydligt kortare tid än den i sinnessjuklagen stadgade tiden av två månader; längre tid än en månad syntes endast undantagsvis behöva förekomma. Enligt beredningens

mening borde sålunda stadgas en normaltids för undersökningen av en månad, räknat från det handlingarna i målet kommit den rättspsykiatriska anstalten till handa. Kunde det förutses, att undersökningen komme att taga längre tid, borde undersökningsläkaren hos domstolen eller på landet hos domaren göra anmälan härom samt därvid uppgiva de skäl som föranlett dröjsmålet, varefter domstolen eller domaren skulle kunna fastställa viss tid, inom vilken utlåtandet skulle vara avgivet.

Vad angår frågan, i vad mån det för vinnande av enhetlighet i det rättspsykiatriska bedömandet erfordrades att de avgivna läkarutlåtandena, såsom för närvarande är fallet, underkastades en central granskning, har beredningen till en början anfört, att i samma mån som undersökningarna koncentrerades till ett mindre antal på området specialiserade läkare utsiktorna ökades för att de av dem avgivna utlåtandena komme att följa enhetliga linjer. Beredningen har tillika erinrat, att 1938 års statsrevisorer påtalat, att även i fråga om häktade — beträffande vilka undersökningarna ju redan i stort sett vore koncentrerade till ett mindre antal läkare — betydande skiljaktigheter i det rättspsykiatriska bedömandet visat sig föreligga vid olika undersökningsavdelningar, ävensom att denna ojämnhet ej syntes ha borteliminerats genom medicinalstyrelsens granskning. Statsrevisorerna hade också ifrågasatt, huruvida denna eftergranskning kunde anses ändamålsenlig, i synnerhet som avgörandena i medicinalstyrelsen icke skedde med stöd av direkta iakttagelser angående den tilltalade utan på grundval av föreliggande handlingar och undersökningsjournaler.

Beredningen har för egen del föreslagit, att det nuvarande underställningsförfarandet skulle slopas och att ej heller i annan form någon central granskning av de rättspsykiatriska utlåtandena skulle äga rum. Härigenom skulle enligt beredningens mening vissa med det nuvarande systemet förenade nackdelar automatiskt bortfalla. Hyste domstolen tvekan beträffande riktigheten av undersökningsläkarens slutsatser, borde dock domstolen äga möjlighet att inhämta utlåtande från någon myndighet med större sakkunskap än den enskilda läkaren, i den mån domstolen icke genom förhör med denne kunde komma till klarhet i fallet. Medicinalstyrelsens rättspsykiatriska nämnd vore emellertid i sin nuvarande sammansättning icke särskilt lämpad att fungera som överinstans för avgörande av de rättspsykiatriska spörsmålen. Vad som bruste vore att den speciellt rättspsykiatriska erfarenheten hade för litet utrymme. I syfte att råda bot härpå föresloge beredningen att, efter förebild från Danmark, ett rättsläkarråd skapades för att övertaga medicinalstyrelsens nuvarande skyldighet att avgiva utlåtanden i rättspsykiatriska frågor. Förslagsvis skulle rådet bestå av två chefer för rättspsykiatriska anstalter samt en sinnessjukläkare med vetenskaplig skicklighet. Då rådet borde ha sitt säte i Stockholm, ifrågakomme närmast cheferna för de rättspsykiatriska anstalterna å Långholmen och Håga såsom ledamöter i rådet.

Yttranden över strafflagberedningens förslag.

Yttranden över strafflagberedningens betänkande ha efter remiss avgivits av justitiekanslersämbetet, rikets hovrätter, rådhusrätterna i Stockholm, Göteborg, Malmö och Norrköping, statskontoret, fångvårdsstyrelsen, socialstyrelsen, medicinalstyrelsen, sinnessjuknämnden, interneringsnämnden, ungdomsfängelnsnämnden, överståthållarämbetet, länsstyrelserna i Stockholms och Malmöhus samt Göteborgs och Bohus län, medicinska fakulteterna vid universiteten i Uppsala och Lund samt karolinska institutets lärarkollegium. De sålunda hörda myndigheterna ha i vissa fall bifogat yttranden av underordnade myndigheter. Sålunda har fångvårdsstyrelsen vid sitt utlåtande fogat yttranden av sjukvårdsläkarna vid fångvårdens sinnessjukavdelningar. Medicinalstyrelsen har överlämnat infortrade yttranden från direktionerna för samtliga statens sinnessjukhus, vilka i allmänhet hänvisat till yttrande av vederbörande sjukhuschef, ävensom yttranden av sjukhusdirektionerna i Stockholm, Göteborg och Malmö. Sjukhusdirektionen i Göteborg har vid sitt yttrande fogat yttrande av styresmannen för Lillhagens sjukhus.

Tillfälle har vidare beretts vissa sammanslutningar att avgiva yttrande över betänkandet. I anledning härav ha yttranden inkommit från följande sammanslutningar eller deras styrelser, nämligen föreningarna Sveriges häradshövdingar, Sveriges stadsdomare, Sveriges landsfogdar, Sveriges landsfiskaler och Sveriges stadsfiskaler, Sveriges advokatsamfund, svenska psykiatriska föreningen, svenska läkaresällskapet och Sveriges läkarförbund. Svenska läkaresällskapet, vars yttrande grundas på ett av sällskapets sektion för psykiatri och neurologi avgivet förslag, har bifogat särskilt yttrande av sällskapets sektion för social medicin jämte ett däri åberopat utlåtande av docenten Gösta Rylander. Sveriges läkarförbund har hänfört sig till ett av förbundets specialitetssakkunnige, professorn Olof Kinberg, avgivet yttrande, vilket publicerats i Svenska Läkartidningen för år 1943.

För innehållet i de avgivna yttrandena redogöres, såvitt angår förslaget till omorganisation av sinnesundersökningsväsendet, å s. 31—49 i propositionen, och, beträffande övriga i propositionen behandlade spörsmål, i samband med behandlingen av varje särskild fråga.

Medicinalstyrelsens och fångvårdsstyrelsens förslag.

Med hänsyn till de olika uppfattningar rörande den lämpliga organisationen av undersökningsväsendet, som kommit till synes i strafflagberedningens betänkande och de däröver avgivna yttrandena, samt med beaktande av den omständigheten att genom den fortgående stegringen av antalet undersökningar av tilltalade på fri fot förutsättningar måhända föreläge för tillskapande av särskilda till sinnessjukhusen anknutna undersökningsstationer beträffande sådana tilltalade, uppdrog Kungl. Maj:t den 2 november 1944 åt medicinalstyrelsen att verkställa utredning i detta hänseende. Styrelsen anmodades därvid att, med utgångspunkt från att verkställandet av sinnesun-

dersökningar av icke häktade tilltalade i regel skulle åläggas sinnessjukläkare vid ett lämpligt antal sinnessjukhus, inkomma med förslag å de sjukhus, som borde användas för ändamålet, och å de läkartjänster, som kunde behöva inrättas med anledning av att ifrågavarande undersökningar skulle utföras såsom ett tjänsteåliggande av vederbörande läkare m. m. Till fullgörande av uppdraget har medicinalstyrelsen i skrivelse den 29 december 1944 framlagt ett förslag till inrättande av särskilda avdelningar vid vissa statliga sinnessjukhus för undersökning av icke häktade tilltalade. I en vid skrivelsen fogad promemoria av medicinalrådet Peder Björck, tillika fångvårdsstyrelsens sakkunniga biträde i hälsovårdsärenden, har därjämte framlagts förslag till jämkningar i organisationen av undersökningsväsendet beträffande häktade tilltalade för att åstadkomma enhetlighet i fråga om undersökningsläkarnas tjänste- och löneställning. I anledning av promemorian har därefter fångvårdsstyrelsen med skrivelse den 15 januari 1945 framlagt förslag till omorganisation av undersökningsväsendet beträffande häktade.

Medicinalstyrelsen, som utgått från att antalet undersökningar av icke häktade även framdeles komme att överstiga 1 000 om året och sannolikt komme att ytterligare stiga, har ansett att undersökningarna borde uppdragas åt för ändamålet heltidsanställda läkare, placerade på över hela riket fördelade, till statliga sinnessjukhus förlagda undersökningsstationer, utrustade med erforderlig kanslipersonal. Undersökningsverksamheten borde inordnas i sjukhusets organisation såsom en särskild avdelning under ledning av en överläkare. Såväl överläkaren som övriga läkare borde alltså anställas på samma sätt som gällde för motsvarande befattningar inom den egentliga sinnessjukvården. Ett sådant inlemmande av undersökningsväsendet i den statliga sinnessjukvårdens organisation skulle medföra betydande fördelar, bland annat därigenom att undersökningsläkarna icke komme att sättas helt vid sidan om denna organisations sjukvårdande verksamhet, en omständighet, som komme att underlätta läkarnas övergång till och från undersökningsverksamheten å ena och den verkliga sinnessjukvården å andra sidan.

Medicinalstyrelsen har vidare anfört, att undersökningarna borde fullgöras, sedan den som skulle undersökas inställt sig vid sjukhuset. Därest den undersökande läkaren skulle i nämnvärd utsträckning nödgas resa till den tilltalades hemvist för att där förrätta en del av undersökningsarbetet, bleve hans arbetstid så splittrad — utan att för utredningen mera värdefulla rön torde kunna göras — att antalet undersökningsläkare måste bli proportionerligt stort och organisationen i sin helhet oskäligt fördyrad. Styrelsen ansåge sig under nu angivna förutsättning kunna räkna med att varje läkare kunde avge omkring 60 utlåtanden om året.

I fråga om undersökningsfallens fördelning har medicinalstyrelsen vidare uttalat, att verkställd utredning angående det antal undersökningar, som under tiden den 1 november 1941—den 31 oktober 1944 utförts vid olika sjukhus, gäve vid handen, att vissa naturliga centra funnes för den ifrågasatta organisationen. På grundval av ifrågavarande utredning har styrelsen föreslagit, att undersökningsstationer skulle inrättas vid psykiatriska sjukhuset i

Stockholm (eller, efter ett eventuellt nedläggande av detta sjukhus, ett i dess ställe uppfört statligt sinnessjukhus i Stockholm eller dess närhet) samt vid Ulleråkers sjukhus vid Uppsala, Ryhovs sjukhus i Jönköping (eller alternativt S:t Sigfrids sjukhus i Växjö och S:ta Gertruds sjukhus i Västervik), S:t Lars' sjukhus i Lund, S:t Jörgens sjukhus vid Göteborg, Mariebergs sjukhus i Kristinehamn, Sidsjöns sjukhus i Sundsvall och Umedalens sjukhus vid Umeå. Till dessa undersökningsavdelningar borde alltså hänvisas samtliga undersökningar av icke häktade tilltalade. På Gotland borde dock alltjämt undersökningarna utföras av läkare vid S:t Olofs sjukhus i Visby mot särskilt arvode av 100 kronor för varje undersökning.

I den av *fångvårdsstyrelsen* åberopade promemorian av medicinalrådet Björck har i anslutning till vad medicinalstyrelsen anfört uttalats, att ersättandet av de nuvarande hel- eller deltidsbefattningarna vid fångvårdens sinnessjukavdelningar med läkartjänster med fastare avlöningsförhållanden vore den i princip enda möjliga lösningen för att råda bot på den spänning, som kunde förväntas inträda mellan fångvårdens och sinnessjukvårdens undersökningsväsen, därest det senare organiserades enligt medicinalstyrelsens förslag. Vid en dylik omorganisation måste hänsyn tagas till att lämplig mängd arbete kunde tilldelas de anställda läkarna utan att allt för omfattande och kostsamma förflyttningar av de häktade bleve nödvändiga. Under år 1943 hade från fångvårdens sinnessjukavdelningar avgivits sammanlagt 702 utlåtanden angående undersökning av häktade, därav å Långholmen 204, Håga 113, Västervik 117, Malmö 135, Jönköping 70, Härnösand 42 och Växjö 21. Normal prestationsförmåga för en läkare kunde beräknas till 50 å 60 utlåtanden om året, därest arbetet organiserades väl och erforderlig kanslihjälp stödde till förfogande. Vid sinnessjukavdelningarna å Långholmen och Håga samt i Malmö, Jönköping och Västervik komme uppenbarligen arbetet att giva full sysselsättning för en eller flera läkare. Detsamma gällde avdelningen i Härnösand, därest ett ökat antal undersökningsfall eller 50 å 60 om året hänvisades dit. Vad anginge sinnessjukavdelningen i Växjö syntes, såsom hittills, särskilt arvode för varje undersökning böra utgå, liksom detta borde bliva fallet på Gotland, där undersökningarna av häktade alltjämt förutsattes skola äga rum å S:t Olofs sjukhus. Utöver de fast anställda läkarna borde vidare fångvårdsstyrelsen vid behov kunna tillfälligtvis förordna en eller två extra läkare.

I promemorian har slutligen uttalats, att det finge anses önskvärt att alla läkare, som anställdes för rättspsykiatriska undersökningar, vare sig dessa anginge häktade eller icke häktade, utgjorde en enhetlig kår, varigenom påkallade och önskvärda förflyttningar tjänsterna emellan skulle underlättas.

Fångvårdsstyrelsen — som ej funnit anledning till erinran mot det av medicinalstyrelsen framlagda förslaget till ordnandet av undersökningarna av på fri fot varande tilltalades sinnesbeskaffenhet — har förklarat sig i allt väsentligt kunna biträda jämväl vad i den av medicinalrådet Björck avgivna promemorian föreslagits angående undersökningsväsendet inom fångvården.

Undersökningsavdelningen i Jönköping, som vore av provisorisk natur, borde emellertid utbytas mot en undersökningsstation, förlagd till centralfängelset å Härlanda. Fångvårdsstyrelsen borde ock tillerkännas befogenhet att vid uppkommande behov efter i varje fall av Kungl. Maj:t lämnat medgivande förordna två förste läkare. Styrelsen har vidare framhållit, att det borde åligga läkarna vid sinnessjukavdelningarna att utan särskild ersättning ombesörja all sjukvård, således även kroppssjukvården, vid den anstalt, dit avdelningen vore förlagd, såvida särskilda förhållanden icke föranledde annat.

Rörande genomförandet av vad sålunda föreslagits har såväl medicinalstyrelsen som fångvårdsstyrelsen förklarat, att den nya organisationen borde träda i verksamhet från och med den 1 januari 1946. Medicinalstyrelsen har därvid anfört, att det från sjukvårdens synpunkt vore av trängande vikt att organisationen trädde i funktion så snart ske kunde. Det vore dock önskligt för en tillfredsställande rekrytering, att förslaget bleve känt i så god tid att läkare, som reflekterade på befattning såsom undersökningsläkare, finge möjlighet att genom förordnande vid någon av fångvårdens undersökningsavdelningar förskaffa sig utbildning och ytterligare träning på det specialgebit inom psykiatrien varom här vore fråga.

Yttranden över medicinalstyrelsens och fångvårdsstyrelsens förslag ha avgivits av åtskilliga myndigheter och sammanslutningar. En översiktlig redogörelse för innehållet i de avgivna yttrandena finnes intagen å s. 55—66 i propositionen.

Departementschefen.

Vid remiss till lagrådet den 23 februari 1945 av ett inom justitiedepartementet upprättat förslag till lag om ändring i sinnessjuklagen har *föredragande departementschefen, statsrådet Bergquist*, i fråga om sinnesundersökningsväsendets organisation och därmed sammanhängande frågor, anfört i huvudsak följande:

»Vid övervägande av de olika alternativ till frågans lösning som stå till buds har jag för egen del funnit det lämpligaste vara att åtminstone för närvarande bygga vidare på den uppdelning av sinnesundersökningarna av häktade å ena samt icke häktade å andra sidan som hittills praktiserats. Önskvärdheten av att utnyttja fångvårdens sinnessjukavdelningar för undersökningsarbete och att kunna bereda fångvårdsmyndigheterna tillgång till psykiatrisk sakkunskap i fråga om behandlingen jämväl av andra intagna finner jag böra tillmätas den vikt, att jag icke anser mig kunna förorda att undersökningarna av häktade överflyttas till sinnessjukhusen. Ett upprätthållande av skillnaden mellan häktade och icke häktade även på undersökningsstadiet synes mig för övrigt icke omotiverat. Den omständigheten att många av de undersökta bliva straffriförklarade, erhålla villkorlig dom eller ådömas skyddsåtgärd i stället för straff läser icke kunna åberopas såsom skäl för att häktade, vilkas sinnesbeskaffenhet skall undersökas, böra förvaras å sinnessjukhus i stället för å sinnessjukavdelning vid fångvården. Å andra sidan måste

de invändningar, som framförts mot beredningens förslag i fråga om undersökningarna av tilltalade, som vistas på fri fot, anses giva vid handen, att förslaget genomförande i denna del skulle leda till mindre lyckliga konsekvenser. De s. k. ambulatoriska undersökningarna måste medföra så avsevärd tidsspillan och sådana svårigheter i övrigt, att denna metod icke torde kunna tillämpas i den utsträckning beredningen avsett. Vid sådant förhållande måste också den omständigheten att de av beredningen föreslagna rättspsykiatriska anstalterna icke skulle förfoga över egna lokaler för vederbörandes intagning för observation i hög grad nedsätta deras funktionsduglighet.

Ett bibehållande av den nuvarande uppdelningen i olika organisationer för undersökning av häktade och av tilltalade som vistas på fri fot möter numera mindre betänkligheter än tidigare. Genom den successiva ökningen av antalet undersökningar ha dessa blivit så talrika, att även för undersökning av icke häktade tilltalade ett antal rättspsykiatriska undersökningsstationer med heltidsanställda undersökningsläkare kan inrättas utan att dessa undersökningsstationer skulle få alltför stora verksamhetsområden. Beträffande sinnesundersökning av icke häktade tilltalade torde vara mest praktiskt att den för ändamålet erforderliga organisationen anknytes till sinnessjukvården. Av vad jag förut anfört framgår, att jag finner detta vara en fördel även från principiella synpunkter.

Ett ytterligare skäl att icke för närvarande framlägga förslag till en mera genomgripande omorganisation av det rättspsykiatriska undersökningsväsendet är, att ett genomförande av strafflagberedningens förslag beträffande verkställighet av frihetsstraff kommer att påverka hela fångvårdens anstaltsväsende. Beredningen har visserligen tänkt sig att sinnessjukavdelningar vid fångvården, avsedda jämväl för undersökningsfall, skulle även framdeles komma att finnas vid fångvårdsanstalter i Stockholm (eller Stockholmstrakten), Göteborg, Malmö, Härnösand och Växjö. Det kan emellertid tänkas, att i samband med omläggningen av anstaltsväsendet frågan om rättspsykiatriska undersökningsstationer kan komma i ett förändrat läge därigenom att möjligheter yppas att för undersökningsväsendet uppföra helt fristående anstalter. I anslutning till vad som anförts i ett i ärendet avgivet yttrande kan vidare anmärkas, att därest frågan om den rätta behandlingen av psykopater, vilka på grund av sin samhällsbesvärlighet eller eljest böra omhändertagas för vård å slutan anstalt, leder till inrättandet av särskilda psykopatanstalter, det kan befinnas ändamålsenligt att helt eller delvis anknyta undersökningsväsendet till sådana anstalter. I avbidan å utvecklingen synes man böra i viss mån hålla möjligheterna för en framtida mera omfattande omreglering av det rättspsykiatriska undersökningsväsendet öppna.

I enlighet med det anförda förordar jag alltså att såsom hittills undersökningarna av tilltalade som vistas på fri fot skola verkställas av läkare knutna till sinnessjukhusen samt allt undersökningarna av häktade skola ske å fångvårdens sinnessjukavdelningar. Undersökningsarbetet måste emellertid anförtros för ändamålet heltidsanställda läkare, om utsikt skall finnas att råda bot

på de nuvarande missförhållandena. De förslag till undersökningsstationernas organiserande, som framlagts av medicinalstyrelsen och fångvårdsstyrelsen, synas mig i allt väsentligt böra följas. Särskilt betydelsefullt är att läkartjänsterna inom de båda organisationerna i möjligaste mån bliva likartade med avseende å såväl tjänste- och löneställning som beträffande arbetsuppgifterna. Därigenom underlättas en övergång från den ena organisationen till den andra, och en enhetlig rättspsykiaterkår kan komma till stånd.

De av medicinalstyrelsen föreslagna undersökningsstationerna för icke häktade tilltalade äro till antalet åtta. I några yttranden har den åsikten framförts, att en koncentration av undersökningarna till ett färre antal anstalter vore att föredraga. En sådan koncentration — som i och för sig kan vara förmånlig för ett rationellt ordnande av arbetet å undersökningsstationerna — låter emellertid icke förena sig med önskemålet att undvika tidsödande resor i samband med undersökningarna, vare sig dessa resor skola företagas av den som skall undersökas eller, vid s. k. ambulatorisk undersökning, av den undersökande läkaren. Enligt min uppfattning kan medicinalstyrelsens förslag i detta hänseende lämna rum för någon tvekan, och det hade varit önskvärt att antalet undersökningsstationer kunnat göras något större. Önskemål härom ha även uttryckts i vissa yttranden. En sådan ökning torde dock knappast låta sig göra utan att på en eller flera punkter avstå från principen att undersökningsarbetet skall anförtros heltidsanställda läkare. Såvitt angår antalet undersökningsstationer för icke häktade tilltalade och dessa anstalters förläggning ansluter jag mig därför till vad medicinalstyrelsen föreslagit.

Medicinalstyrelsen har vid uppgörande av sitt förslag utgått från att de tilltalade regelmässigt komme att för någon kortare tid vistas å sinnessjukhuset. Av de i ärendet avgivna yttrandena framgår, att en sådan vistelse å sinnessjukhuset på läkarhåll anses önskvärd för att garantera att resultatet av undersökningen blir tillförlitligt. Det är också tydligt, att om organisationen icke skall bliva opropotionerligt dyrbar, undersökningsläkarna böra få tillfälle att ägna så mycken tid som möjligt åt själva undersökningsarbetet och icke betungas med resor i större utsträckning. Å andra sidan är det otvivelaktigt av betydelse att den som skall undersökas icke åsamkas större olägenhet av beslutet om undersökning än som kan anses nödvändigt. Jag vill för min del uttala, att ambulatorisk undersökning bör komma till stånd när omständigheterna det medgiva samt att vistelse å sjukhuset i de fall, där sådan anses böra förekomma, så långt möjligt begränsas till den tid som ovillkorligen erfordras för fortlöpande observation av den intagne.

Vad angår anstalterna för undersökning av häktade är jag ense med fångvårdsstyrelsen om att inrättande av en sinnessjukavdelning vid centralfängelset å Härlanda är önskvärt. Denna fråga torde emellertid böra bliva föremål för närmare utredning. Frågan om en utvidgning och förbättring av sinnessjukavdelningen i Härnösand torde likaledes kräva ytterligare övervägande, men synes böra upptagas till snar behandling.

Beträffande slutligen antalet läkartjänster och behovet av annan personal vid de föreslagna undersökningsstationerna samt personalens tjänste- och löneställning torde dessa spörsmål få upptagas till behandling i samband med de anslagsfrågor, som kräva sin lösning för omorganisationens genomförande.

Därest en särskild kår av undersökningsläkare skapas, aktualiseras frågan om ett bibehållande av den centrala granskning av samtliga rättspsykiatriska utlåtanden i brottmål, som för närvarande är föreskriven. Strafflagberedningen har ansett, att efter en omorganisation av undersökningsväsendet i enlighet med beredningens förslag den centrala granskningen borde upphöra. Enligt beredningens mening föreläge nämligen intet behov av en dylik granskning, sedan undersökningsväsendet erhållit en fastare och enhetligare organisation, varjämte granskningens avskaffande skulle medföra vissa fördelar från arbetsbesparingssynpunkt. I yttrandena ha delade meningar uttalats om lämpligheten av vad beredningen föreslagit. För min del hyser jag tvekan om det är tillrådligt att för närvarande avskaffa den centrala granskningen. Bedömandet i rättspsykiatriska frågor har med våra hittillsvarande tillräknelighetsbestämmelsers oklara avfattning och olika undersökningsläkares skiftande uppfattning varit mindre enhetligt och medicinalstyrelsens granskning av de avgivna utlåtandena torde ha verkat i utjämnande riktning. Behov av en sådan kontroll av de enskilda undersökningsläkarnas verksamhet torde åtminstone under en övergångstid efter den nya organisationens genomförande alltjämt föreligga. Särskilt beaktande förtjänar i detta sammanhang att förslag till nya tillräknelighetsbestämmelser föreligger. Genomföres detta förslag, är det uppenbarligen av största vikt att praxis i fråga om tillämpningen av de nya bestämmelserna redan från början blir så fast och enhetlig som möjligt. En central granskning av de avgivna läkarutlåtandena kan här bliva vägledande. Jag förutsätter därvid, att granskningsmyndigheten konsekvent tillämpar de synpunkter på frågan om det straffria området avgränsning, som framgår av vad jag anfört vid framläggande av förslaget till nya tillräknelighetsbestämmelser. Därest i enlighet med det nu anförda den centrala granskningen bibehålles, torde det böra ankomma på granskningsmyndigheten att meddela sådana anvisningar beträffande avfattningen av de rättspsykiatriska utlåtandena, att dessa icke göras mera vidlyftiga än som är oundgängligen behöfligt.

Såsom förut nämnts har strafflagberedningen föreslagit tillskapandet av ett nytt organ, benämnt rättsläkarrådet, som skulle fungera såsom överinstans i fråga om rättspsykiatriska spörsmål. Mot den av beredningen föreslagna sammansättningen av rättsläkarrådet ha emellertid vägande erinringar framställts i yttrandena och det synes mig icke lämpligt att utbryta prövningen av rättspsykiatriska frågor, som gälla tilltalades sinnesbeskaffenhet, från den medicinska centralmyndigheten, medicinalstyrelsen. En sådan åtgärd skulle enligt min mening på ett mindre lyckligt sätt draga en gräns mellan rättspsykiatrien och den allmänna psykiatrien, varjämte medicinal-

styrelsen skulle komma att bli mer eller mindre främmande för hithörande spörsmål. För att öka medicinalstyrelsens sakkunskap på området torde dock vara lämpligt att förstärka medicinalstyrelsens vetenskapliga råd med minst en och helst två representanter för rättspsykiatri, för att tillkallas vid prövning av ärenden som här avses. Därjämte bör tillses att den tjänsteman inom styrelsen, på vilken det i första hand ankommer att verkställa granskningen, äger rättspsykiatrisk erfarenhet. Däremot är jag icke helt övertygad om det lämpliga i att, såsom förordats i åtskilliga yttranden, i den rättspsykiatriska överinstansen bereda plats jämväl för en domare eller annan jurist. Medicinalstyrelsens utlåtanden i rättspsykiatriska frågor böra, likaväl som de enskilda undersökningsläkarnas utlåtanden, endast ha karaktären av medicinska sakkunnigutlåtanden. De synpunkter av allmänpreventiv eller annan art, som i den rättspsykiatriska nämnden skulle företrädas av domarrepresentanten, bör det ankomma på domstolen själv att tillgodose. Visserligen kunde det, särskilt till underrätternas ledning, vara förenat med fördelar, att en erfaren jurist haft tillfälle att uttala sig. Men det synes mig likväl lämpligare, att den medicinska sakkunskapen får giva uttryck åt sin uppfattning utan att den brutits mot den juridiska sakkunskapens åskådning. Jag vill framhålla, att det synes mig vara ett viktigt önskemål, att domstolarna själva söka tränga in i de rättspsykiatriska frågeställningarna och bilda sig en självständig uppfattning om den riktiga lösningen i de enskilda fallen.

Enligt min uppfattning bör alltså medicinalstyrelsen alltjämt handhava den centrala granskningen av de rättspsykiatriska utlåtandena, men i administrativ ordning sådan ändring vidtagas i fråga om sammansättningen av medicinalstyrelsens rättspsykiatriska nämnd, att de speciellt rättspsykiatriska synpunkterna vinna ökat inflytande i enlighet med vad jag i det föregående antytt. Frågan om den rättspsykiatriska nämndens sammansättning har, enligt vad jag inhämtat, uppmärksammats vid pågående utredning rörande organisationen av den centrala förvaltningen för medicinal- och veterinärväsendet. I avbidan å resultatet av denna utredning synes slutlig ståndpunkt icke böra tagas till frågan om nämndens organisation i vidare mån än som framgår av det anförda.

Med den omorganisation av undersökningsväsendet som nu föreslagits bör en allmän förkortning av undersökningstiderna kunna komma till stånd. Det torde dock icke vara möjligt att, såsom strafflagberedningen föreslagit, kräva att undersökningen i regel skall vara slutförd inom en månad i stället för såsom för närvarande gäller inom två månader. Däremot torde för enhetlighetens skull och för underlättande av domstolarnas kontroll tiden alltid böra räknas från det handlingarna i målet inkommo till undersökningsstationen och icke från det den tilltalade överfördes till sinnessjukavdelningen eller, därest han intagits å sinnessjukhus, från intagningen.»

II. Ändringar i lagstiftningen om sinnesundersökning och beredande av vård åt straffriförklarade m. m.

Strafflagberedningen har föreslagit, att föreskrifterna i 6 kap. sinnessjuklagen rörande rättspsykiatriska undersökningar i brottmål skulle utbrytas ur sinnessjuklagen och upptagas i en särskild lag om sinnesundersökning i brottmål m. m. Detta lagförslag, vilket fogats vid propositionen såsom särskild bilaga, innehåller förutom föreskrifter, som sammanhånga med den av beredningen föreslagna organisationen av undersökningsväsendet, förslag till åtskilliga ändringar i gällande regler om förfarandet vid sinnesundersökning och om beredande av vård åt straffriförklarade.

Departementschefen.

I fråga om de lagändringar, som erfordras i anledning av den föreslagna omorganisationen av undersökningsväsendet, anför departementschefen:

»Det förslag till omorganisation av sinnesundersökningsväsendet som i det föregående förordats bygger på att undersökningarna av icke häktade alltjämt skola verkställas av läkare vid sinnessjukhus. Vid sådant förhållande torde det vara lämpligt att bestämmelserna om undersökningsväsendet bibehållas i sinnessjuklagen. Härför talar ock, att mera genomgripande ändringar i lagtextens avfattning icke påkallas av den nu ifrågasatta omorganisationen. Vad strafflagberedningen i övrigt föreslagit synes icke heller böra föranleda annat än smärre jämkningar i lagtexten. De erforderliga ändringarna torde fördens skull böra inarbetas i de nuvarande bestämmelserna och dessas uppställning i huvudsak lämnas orubbad. I samband med ändringarna i särskilda paragrafer i 6 kap. sinnessjuklagen synes kapitlets överskrift, med strafflagberedningens lagförslag som förebild, kunna givas den förenklade lydelsen 'Om sinnesundersökning i brottmål m. m.'

I fråga om sinnesundersökning av häktade medföra de organisatoriska förändringar, som nu föreslagits, behov av ändring i 42 § första stycket sinnessjuklagen. Lagrummet synes böra inledas med föreskrift att sinnesundersökning av den som är häktad skall verkställas å sinnessjukavdelning vid fångvården av där anställd läkare. I huvudsaklig överensstämmelse med vad för närvarande är stadgat synes härutöver böra föreskrivas, att domstol som förordnat om sådan undersökning skall skyndsamt översända samtliga handlingar i målet till den sinnessjukavdelning, dit den häktade enligt av fångvårdsstyrelsen meddelade bestämmelser skall överföras för undersökningens verkställande. Det förutsättes sålunda att såsom hittills fångvårdsstyrelsen skall äga bestämma de olika undersökningsavdelningarnas verksamhetsområden. Den föreslagna lydelsen innebär intet hinder för fångvårdsstyrelsen att i särskilt fall förordna, att den häktade skall överföras till annan sinnessjukavdelning för att undersökas där. Angående behörighet att avgiva utlå-

tande över verkställd sinnesundersökning torde bestämmelser böra meddelas i administrativ ordning.

Vad angår undersökningarna av icke häktade tilltalade synes lämpligt, att de nuvarande bestämmelserna i 43 § första stycket sinnessjuklagen, enligt vilka medicinalstyrelsen för varje särskilt fall förordnar undersökningsläkare, utbytas mot föreskrifter, motsvarande dem som föreslås upptagna i 42 § första stycket. Medicinalstyrelsen har alternativt ifrågasatt ett bibehållande av gällande ordning. Detta skulle dock enligt min åsikt endast leda till onödig omgång. De olika undersökningsavdelningarna synas böra tilldelas bestämda verksamhetsområden och domstolarna äga vända sig direkt till vederbörande avdelning med begäran om sinnesundersökning. Medicinalstyrelsen har vidare förklarat, att styrelsen borde äga rätt att, när särskilda skäl därtill föranledde, förordna annan läkare än sådan som är anställd vid undersökningsavdelning att verkställa viss undersökning. Därest en särskild kår av undersökningsläkare tillskapas, synes mig dock en dylik befogenhet icke lämpligen böra medgivas. Däremot bör hinder icke föreligga för styrelsen att meddela erforderliga föreskrifter om överflyttning av undersökningsfall från en avdelning till en annan, när så finnes erforderligt för utjämnande av arbetsbördan vid de olika avdelningarna eller av annan orsak. Jag förutsätter att styrelsen därvid tager behörig hänsyn till de tilltalades intressen, så att överflyttningen ej medför avsevärt större olägenhet för den som skall undersökas. I enlighet med det anförda synes 43 § första stycket sinnessjuklagen böra innehålla, att sinnesundersökning av den som icke är häktad skall verkställas av läkare som för dylikt ändamål är anställd vid statligt sinnessjukhus, samt att domstol som förordnat om sådan undersökning skall skyndsamt översända samtliga handlingar i målet till det sinnessjukhus, vid vilket enligt av medicinalstyrelsen meddelade bestämmelser undersökningen skall äga rum. I 43 § tredje stycket böra vidare reglerna om den tilltalades intagning å sinnessjukhus anpassas efter de ändrade organisatoriska förhållandena. I samband härmed torde 43 § femte stycket, som för visst fall innebär undantag från reglerna i nuvarande tredje stycket, kunna upphävas.

Därest medicinalstyrelsen, då domstol beslutat inhämta styrelsens yttrande, finner ytterligare undersökning av den tilltalade vara erforderlig, synes styrelsen liksom för närvarande böra äga utse den läkare styrelsen själv önskar att verkställa den kompletterande undersökningen. Härför talar bl. a. att den erforderliga kompletteringen kan gå ut på en specialundersökning av särskilt slag. I 44 § sinnessjuklagen synes fördenskull erfordras endast redaktionella jämkningar i anledning av den föreslagna omorganisationen av undersökningsväsendet.

Bestämmelser om tidslängden för undersökningen äro meddelade i 42 § tredje stycket och 43 § fjärde stycket sinnessjuklagen. Dessa bestämmelser torde böra bliva förmål för viss jämkning i enlighet med vad jag i det föregående anfört.»

Domstols förordnande om sinnesundersökning.

I 6 kap. sinnessjuklagen meddelas inledningsvis bestämmelse, när domstol skall förordna om sinnesundersökning. Härom stadgas i 41 §, att när i brottmål domstolen, på grund av att den tilltalade tidigare lidit av sinnessjukdom eller eljest, finner anledning till antagande att den tilltalade vid brottets begående varit av sinnesbeskaffenhet, som utesluter eller minskar straffbarheten, den tilltalade icke får dömas skyldig till brottet utan att läkares utlåtande blivit inhämtat angående hans sinnesbeskaffenhet vid nämnda tid och beträffande frågan huruvida han är i behov av vård å sinnessjukhus. Även om domstolen ej finner anledning till dylikt antagande, må den tilltalade ej utan att läkares utlåtande inhämtats förordna om den tilltalades internering eller döma honom till straffarbete i ett år eller däröver för mord eller för mordbrand eller annat eldsåttande, som icke förövats i uppsåt att bedraga försäkringsgivare eller i annan sådan sviklig avsikt, eller för försök till brott, som nu nämnts. Det må anmärkas, att jämväl för förordnande om förvaring förutsättes, att läkares utlåtande blivit inhämtat angående den tilltalades sinnesbeskaffenhet; en förutsättning för förvaring är att den tilltalade finnes hava vid brottets begående varit och alltjämt vara av sinnesbeskaffenhet, som avses i 5 kap. 6 § strafflagen.

I samband med tillkomsten av 1937 års lag om förvaring och internering i säkerhetsanstalt erhöll jämväl 41 § sinnessjuklagen ändrad lydelse, som utöver en ändrad uppställning av paragrafen icke innebär något annat nytt än att före ådömande av förvaring eller internering i säkerhetsanstalt läkarutlåtande angående den tilltalades sinnesbeskaffenhet alltid skall inhämtas.

Strafflagberedningen.

Strafflagberedningen har i sitt förslag till lag om sinnesundersökning i brottmål ersatt de nuvarande bestämmelserna i 41 § sinnessjuklagen med föreskrift att om i brottmål anledning föreligger till antagande, att den tilltalade vid gärningens begående handlat under inflytande av sinnessjukdom eller sinnesslöhet, eller om domstolen eljest, för bestämmande av påföljd för brottet eller av annan anledning, finner utredning angående den tilltalades sinnesbeskaffenhet erforderlig, sinnesundersökning skall verkställas, där ej sådan undersökning av särskilda skäl finnes obehövlig. Därjämte har beredningen föreslagit, att om brottet ej funnes förskylla svårare straff än böter, sinnesundersökning finge ske endast då särskilda skäl föreläge. Sistnämnda bestämmelse har beredningen motiverat därmed att undersökning icke borde beslutas, då den skulle innebära ett större mått av lidande och obehag än det straff domstolen komme att utmäta. I särskilda fall kunde emellertid sinnesundersökning vara önskvärd såsom ett medel att få den tilltalade omhändertagen.

Beredningens förslag innehåller icke några föreskrifter om att rättspsykiatrisk undersökning skall vara obligatorisk i vissa fall. I detta hänseende har beredningen uttalat, att beredningen därmed icke avsåg att åstad-

komma någon ändring i sak. Enligt beredningens mening finge det alltid anses erforderligt att sinnesundersöka den som ställdes under tilltal för mord eller mordförsök, och detsamma gällde då åtalet avsåge mordbrand eller annat eldsåsättande av allvarlig art eller försök därtill.

Departementschefen.

Departementschefen har beträffande frågan om domstols förordnande om sinnesundersökning anfört följande:

»De nuvarande bestämmelserna om obligatorisk sinnesundersökning i vissa fall ha otvivelaktigt kraftigt bidragit till att hos domstolarna skapa insikt om betydelsen av att förordnande om sinnesundersökning meddelas i grova brottmål. Emellertid torde numera näppeligen behöva befaras, att en domstol skulle underlåta att förordna om sinnesundersökning i sådana mål, i vilka för närvarande undersökning är obligatorisk. Då därjämte i många andra mål redan brottets beskaffenhet kan giva anledning till antagande, att gärningsmannen vid dess begående varit psykiskt abnorm, synes det följdriktigt att till undvikande av missförstånd borttaga föreskrifterna om obligatoriska undersökningar. Att, såsom i ett par yttranden ifrågasatts, i stället utvidga kretsen av de brott, beträffande vilka undersökning alltid borde ske, synes endast ägnat att öka risken för den missuppfattningen att i andra fall undersökning icke vore påkallad. Jag ansluter mig fördenskull till vad beredningen föreslagit i detta hänseende. Särskilt stadgande därom att sinnesundersökning bör äga rum innan någon dömes till förvaring eller internering synes icke erforderligt. För ådömande av sådan påföljd torde särskild utredning om den misstänktes sinnesbeskaffenhet alltid anses påkallad, såframt ej undantagsvis sådan utredning ändock är tillgänglig för domstolen, exempelvis då en till förvaring dömd lagföres för nytt brott.

I enlighet med det anförda synes frågan i vilka fall domstol bör förordna om undersökning icke böra regleras i vidare mån än att syftet med undersökningen mera allmänt angives. I 41 § sinnessjuklagen bör sålunda föreskrivas, att förordnande om sinnesundersökning skall meddelas, då anledning föreligger till antagande att den misstänkte bör förklaras straffri enligt 5 kap. 5 § strafflagen. Av skäl som strafflagberedningen anfört, bör denna regel icke vara ovillkorlig; undersökning bör kunna underlåtas, när sådan av särskilda skäl finnes obehövlig. Härutöver synes i lagtexten böra angivas, att sinnesundersökning skall ske, när domstolen finner utredning om den misstänktes sinnesbeskaffenhet vara av betydelse för bestämmande av påföljd för brottet eller eljest för målets avgörande. I enlighet med denna bestämmelse har domstolen att föranstalta om sinnesundersökning när domstolen anser en mera avsevärd straffnedsättning med stöd av 5 kap. 6 § strafflagen kunna komma i fråga. Den föreslagna bestämmelsen omfattar även de av strafflagberedningen anmärkta fall, då undersökningen närmast har till syfte att konstatera värdet av en tilltalads erkännande eller andra omständigheter som ha betydelse för bedömandet av själva skuldfrågan.

Beredningen har föreslagit en särskild föreskrift till undvikande av att

domstol skulle känna sig förpliktad att förordna om sinnesundersökning i bagatellmål. En sådan föreskrift torde dock knappast vara behöflig.

I samband med den nu föreslagna omredigeringen av 41 § sinnessjuklagen synes en formell överarbetning böra ske jämväl i fråga om 46 och 46 a §§ samma lag, vilka föreskriva skyldighet för vederbörande myndighet att föranstalta om läkarundersökning, när någon som är föremål för förfarande, avseende ådömande av tvångsarbete, misstänkes vara sinnessjuk eller då någon av fångvårdsstyrelsen anses böra dömas till förvaring enligt 3 § i 1937 års lag om förvaring och internering i säkerhetsanstalt.»

Utredning om den tilltalades person.

Strafflagberedningen.

Beträffande frågan om den utredning i målet som bör föreligga innan beslut om sinnesundersökning meddelas har strafflagberedningen föreslagit införande av särskild föreskrift att, innan förordnande om sinnesundersökning meddelas, erforderlig utredning skall förebringas om den åtalade gärningen samt den tilltalades levnadsomständigheter och personliga förhållanden i övrigt.

Strafflagberedningen, som erinrat om de i 42 och 43 §§ sinnessjuklagen upptagna bestämmelserna om rätt för undersökningsläkare att hos domstolen eller domaren göra framställning om förhör med personer, som kunna antagas äga kännedom om omständigheter av betydelse för bedömande av den tilltalades sinnesbeskaffenhet, har föreslagit att undersökningsläkaren medgäves rätt att även genom polismyndighet erhålla sådan utredning som avsåges med bestämmelserna om förhör.

Beredningen har vidare ansett hänsyn till den tilltalade motivera införande av bestämmelse därom att domstolen må, när så finnes lämpligt, förordna att målet, såvitt fråga är om utredning angående den tilltalades sinnesbeskaffenhet, skall handläggas inom stängda dörrar. I detta hänseende har beredningen erinrat, att det låge i sinnesundersökningens natur att den måste blotta den tilltalades livsföring och privata förhållanden i sådan utsträckning att anledning icke finnes att låta dessa upplysningar komma till allmänhetens kännedom. Vidare har beredningen påpekat att enligt lagen den 22 juni 1939 om särskild förundersökning i brottmål domstolen ägde förordna att målet, i vad anginge sådan personutredning som avsåges med lagen, skulle handläggas inom stängda dörrar.

Departementschefen.

Departementschefen har vid lagrådsremissen anfört:

»Vad angår frågan i vilken ordning utredning om den misstänktes levnadsomständigheter och personliga förhållanden i övrigt skall förebringas torde ligga i sakens natur, att även om domstolen nedlägger omsorg på att utredningen i detta hänseende skall bliva så god som möjligt, läkaren behöver infordra kompletterande upplysningar, då domstolen icke alltid kan av-

göra vilka omständigheter som äga relevans för det psykiatriska bedömandet. Ofta torde för övrigt behov av utredning på viss punkt yppa sig först under undersökningens gång. Särskild föreskrift att det åligger domstolen att sörja för erforderlig utredning rörande den tilltalades person synes mig vid nu angivna förhållanden icke vara påkallad. Några bestämmelser i syfte att garantera, att det material läkaren under hand införskaffat är tillförlitligt, synas svårligen kunna meddelas. Önskvärt är otvivelaktigt, att materialet redovisas i samband med utlåtandet i den utsträckning det haft betydelse för läkarens ståndpunktstagande. Särskilt stadgande härom torde dock vara överflödigt.

Vad strafflagberedningen föreslagit därom, att läkaren skall äga rätt att hos polismyndighet begära utredning angående omständigheter av betydelse för undersökningen synes lämpligt. I allmänhet torde väl tillfyllestgörande upplysningar kunna av läkaren inhämtas genom brev eller telefonsamtal, men om så icke låter sig göra, kan det vara önskvärt att läkaren får anlita polismyndighet för anskaffande av material, som är erforderligt för undersökningen. Det förutsättes därvid, att läkaren i sin begäran noggrant anger i vilka hänseenden utredning erfordras. Beredningen har vidare föreslagit, att förhör till vinnande av utredning rörande omständigheter av betydelse för undersökningen skulle, om läkaren så funne lämpligt, kunna äga rum även vid annan domstol än den där målet är anhängigt. Någon sådan bestämmelse synes dock icke böra meddelas. Jag vill anmärka, att domstolen lär ha möjlighet att vid behov låta förhöret äga rum vid annan domstol.

I enlighet med det anförda synes i 42 § andra stycket sinnessjuklagen böra införas föreskrift, att läkaren hos polismyndighet äger begära utredning angående omständigheter av betydelse för undersökningen. Såsom hittills skall därjämte förhör inför domstolen kunna äga rum för utredning i nämnda hänseende. Då sådant förhör ägt rum, må enligt 42 § tredje stycket tiden för utlåtandets avgivande utsträckas till tre månader. Ett bibehållande av denna bestämmelse synes skäligen onödigt, då det måste förutsättas att domstolen, om läkaren gör framställning om anstånd med utlåtandets avgivande, tager behörig hänsyn till att förhör ägt rum. Begäran om förhör bör givetvis i förekommande fall göras snarast möjligt efter undersökningens påbörjande.

Vad härefter angår beredningens förslag att handläggning inom stängda dörrar skall kunna äga rum, då fråga är om utredning angående den tilltalades sinnesbeskaffenhet, synas mig de skäl beredningen anfört för en sådan bestämmelse övertygande. Det må därjämte erinras, att sådant förhör vid domstol, som enligt 38 och 39 §§ sinnessjuklagen kan äga rum för utredning angående sinnesbeskaffenheten hos den, som för vård eller observation intagits å sinnessjukhus, enligt stadgande i sistnämnda paragraf må hållas inom stängda dörrar. I 5 kap. 1 § nya rättegångsbalken har föreskrivits, att förhör med den som lider av sinnessjukdom, sinnesslöhet eller annan rubbning av själsverksamheten må hållas inom stängda dörrar. I övrigt innehåller nya rättegångsbalken icke någon bestämmelse, med stöd varav offentligheten i rättegången skulle kunna inskränkas på grund därav att utredningen avser

den tilltalades sinnesbeskaffenhet. Den av strafflagberedningen ifrågasatta bestämmelsen synes sålunda vara av betydelse även efter rättegångsreformens genomförande. Bestämmelsen synes lämpligen kunna intagas i en ny paragraf, betecknad 41 a §, i sinnessjuklagen.»

Sinnesundersökning av tilltalad som vistas på fri fot.

Strafflagberedningen.

Rörande sinnesundersökning av tilltalad på fri fot har strafflagberedningen föreslagit uttrycklig föreskrift, att dylik undersökning skall såvitt möjligt verkställas under sådana förhållanden att den icke hindrar den tilltalades förvärvsverksamhet eller medför annan väsentlig olägenhet för honom.

Då ett beslut om sinnesundersökning för den tilltalade medförde åtskilliga olägenheter, syntes det beredningen rimligt att ett sådant beslut skulle kunna särskilt överklagas. Klagotiden borde vara den i fråga om domstols beslut vanliga. Sedan undersökningen väl pågått någon tid funnes nämligen icke någon större anledning att medgiva klagan över beslutet därom. Beredningen föresloge i anslutning till vad sålunda anförts, att handräckning enligt 51 § sinnessjuklagen icke borde få meddelas förrän beslutet om sinnesundersökning vunnit laga kraft.

Beredningen har även föreslagit att den nuvarande skillnaden mellan intagning på sinnessjukhus och »vistelse» å sjukhuset enligt 101 § sinnessjukstadgan skulle upphöra. Härutinnan har beredningen anförts att sådan »vistelse» i realiteten vore att likställa med en intagning, då den tilltalade vore skyldig att ställa sig till efterrättelse de för sjukhuset gällande reglerna och den formella rätt han hade att när han så begärde få lämna sjukhuset vore ganska illusorisk, enär läkaren kunde hota med att i så fall begära tvångsintagning av den tilltalade. Den tanke som låge bakom föreskrifterna om vistelse på sjukhuset enligt 101 § sinnessjukstadgan vore emellertid förtjänt att beaktas på annat sätt. Erfarenheten gäve vid handen, att en tilltalad ofta motsatte sig intagning å sinnessjukhus av den anledning att han icke på förhand kunde veta huru långvarig vistelsen kunde bliva, men att han däremot skulle vara villig att underkasta sig en kortare, bestämd tids intagning, om detta funnes erforderligt för att slutföra undersökningen. I stället för de nu gällande reglerna om rätt för den tilltalade att vistas på sjukhuset syntes det böra föreskrivas, att intagning med den tilltalades samtycke skulle avse viss på förhand bestämd tid. Sedan denna tid gått till ända, borde den tilltalade icke få kvarhållas på sjukhuset. Skulle han vara i behov av vård å sinnessjukhus, finge omhändertagandet av honom ordnas i enlighet med sinnessjuklagstiftningens vanliga regler

Beredningen har vidare föreslagit, att även i fråga om undersökning av tilltalade som vistas på fri fot samtliga kostnader för undersökningen skulle, i likhet med vad som redan gällde i fråga om sinnesundersökning av häktade, bestridas av statsmedel. I detta hänseende gäller för närvarande, att tilltalad som befinner sig på fri fot är i princip skyldig att själv

bekosta de resor som bliva erforderliga för undersökningen. Har han enligt domstols eller medicinalstyrelsens beslut intagits på sinnessjukhus för undersökningen, utgår ej avgift för sjukhusvistelsen, men om han frivilligt underkastar sig vistelse å sinnessjukhus enligt 101 § sinnessjukstadgan, skall ersättning för vistelsen utgå efter enahanda grunder som gälla för dem, vilka intagits å sjukhuset för vård. Därest den tilltalade åtnjuter fri rättegång eller i viss ordning styrkes vara medellös, är han dock befriad från sådan ersättningsskyldighet. Om han det begär, skall därjämte sjukhuschefen på det allmännas bekostnad ombestyras eller bekosta resan fram och åter mellan den tilltalades vistelseort och sjukhuset.

Till motivering av sitt förslag att kostnaderna för intagning å sinnessjukhus för undersökning alltid skulle bestridas av statsmedel har beredningen anfört, att intagningen väsentligen skedde i det allmännas och icke i den tilltalades eget intresse. Det obehag som tillskyndades honom borde icke utökas med skyldighet att själv bestrida kostnaderna för vistelsen å sjukhuset. De anförda synpunkterna talade också för att ersättning av allmänna medel utginge till den tilltalade för resor, som han nödgades företaga för att i anledning av beslutet om sinnesundersökning sammanträffa med undersökningsläkaren. Icke heller borde den tilltalade, därest förhör vid domstol ägt rum i anledning av förordnandet om sinnesundersökning, bekosta ersättningen till de personer som inkallats till förhöret, utan borde denna ersättning alltid stanna å statsverket. I sistnämnda hänseende borde ändring ske jämväl beträffande undersökningarna av häktade.

Departementschefen.

Departementschefen har i nu förevarande hänseende uttalat följande:

»I likhet med beredningen finner jag skäl tala för en erinran att vid sinnesundersökning av tilltalad som icke är häktad såvitt möjligt skall tillses, att han genom undersökningen ej hindras i sin förvärvsverksamhet och att ej heller annan allvarlig olägenhet tillskyndas honom. Denna erinran synes böra införas i 43 § andra stycket sinnessjuklagen.

Beredningens uppfattning att klagan över beslut om sinnesundersökning borde vara inskränkt till viss tid kan jag däremot icke dela. Ofta nog torde de konsekvenser beslutet medför icke stå klara för den tilltalade förrän det blir fråga om mera ingripande åtgärder mot honom och det kan då vara för sent att klaga. Enligt min mening bör fördenskull såsom hittills klagan över beslut om sinnesundersökning icke vara inskränkt till viss tid. Vid sådant förhållande synes mig anledning icke föreligga att införa särskild bestämmelse om klagorätt över beslutet. Vad angår handräcknings meddelande är jag visserligen ense med beredningen därom, att handräckning ej bör få meddelas, därest den tilltalade klagat över beslutet om sinnesundersökning. Man torde emellertid även utan särskilt stadgande kunna räkna med att undersökningsläkarna icke påkalla handräckning i dylika fall, varför jag ej finner tillräckliga skäl föreligga att upptaga någon bestämmelse i ämnet.

I fråga om tilltalads intagande å sinnessjukhus för undersökning kan jag

icke finna, att beredningen anfört tillräckliga skäl till stöd för förslaget att ersätta bestämmelserna om vistelse å sinnessjukhus enligt 101 § sinnessjukstadgan med regler om intagning på viss bestämd tid. Jag anser fördenskull, att de nuvarande reglerna om intagning på sinnessjukhus för undersökning och om vistelse på sjukhuset för sådant ändamål böra bibehållas.

Även om, på sätt nu förordats, bestämmelserna om vistelse på sinnessjukhus bibehållas, torde fördenskull anledning icke föreligga att bibehålla nu gällande regler om den tilltalades skyldighet att ersätta kostnaderna för sjukhusvistelsen. Flertalet av de undersökta torde för närvarande enligt dessa regler komma i åtnjutande av befrielse från ersättningskyldigheten. Såsom strafflagberedningen framhållit är emellertid vistelsen å sjukhuset föranledd av det allmännas och icke av den tilltalades eget intresse. Kostnaderna torde fördenskull alltid böra bestridas av det allmänna. I likhet med strafflagberedningen finner jag det vidare följdriktigt, att den tilltalade skall äga av allmänna medel utfå gottgörelse för de resor han nödgas företaga för undersökningen. Bestämmelser i nu omförmälda hänseenden torde kunna meddelas i administrativ ordning. Vad åter angår ersättning till personer, som inkallats till förhör vid domstol för att höras angående omständigheter av betydelse för undersökningen torde föreskrift böra införas i 42 § andra stycket sinnessjuklagen att ersättningen skall stanna å statsverket.»

Utlåtandets innehåll.

Rörande utlåtandets innehåll innehåller sinnessjuklagen inga andra föreskrifter än bestämmelserna i 41 § att utlåtandet skall avse den tilltalades sinnesbeskaffenhet vid tiden för gärningens begående och frågan huruvida han är i behov av vård å sinnessjukhus.

Strafflagberedningen.

Enligt beredningens förslag skall beträffande tilltalad, som enligt utlåtandet bör straffriförklaras, i utlåtandet angivas om han är i behov av vård å sinnessjukhus eller annan särskild vård; beträffande annan tilltalad bör utlåtandet innehålla den slutsats rörande hans behandling, vartill hans sinnesbeskaffenhet må föranleda. Angående vad sålunda föreslagits har beredningen anfört, att utlåtandet i huvudsak skulle ligga till grund för avgörandet av vilka vårdåtgärder som borde vidtagas med den tilltalade, därest han bleve straffriförklarad. På grund härav borde i fråga om den som enligt utlåtandet kunde bliva föremål för straffriförklaring alltid angivas huruvida han vore i behov av vård å sinnessjukhus, vård å alkoholistanstalt eller annan vård. I fråga om annan tilltalad borde i utlåtandet lämnas en redogörelse för frågan i vad mån konstaterad psykisk abnormitet hos honom enligt läkarens mening borde inverka på hans straffrättsliga behandling. Någon ovillkorlig skyldighet för läkaren att uttala sig om den kriminalpolitiska behandlingen innebure icke det föreslagna stadgandet.

Departementschefen.

Departementschefen har rörande utlåtandets innehåll uttalat följande:

»Då ändamålet med en sinnesundersökning är att giva domstolen ett sakkunnigt utlåtande rörande den undersöktes sinnesbeskaffenhet, bör givetvis utlåtandet innehålla en medicinsk beskrivning och bestämning av vederbörandes psyke. Däremot erfordras icke att i utlåtandet utsäges, huruvida det sinestillstånd, som förelegat hos den undersökte vid åtalade gärningens begående, är av beskaffenhet att böra föranleda tillämpning av 5 kap. 5 eller 6 § strafflagen. Detta avgörande tillkommer domstolen. Till ledning för domstolens bedömande erfordras emellertid jämväl att i utlåtandet anges det vårdbehov som föreligger; särskilt i fråga om psykopater märkes härvidlag, att enligt det förslag till nya tillräknelighetsbestämmelser, som jag i annat sammanhang framlagt, frågan om straffrihet skall avgöras under hänsynstagande till arten av det föreliggande vårdbehovet. Att utlåtandet innehåller upplysning om vårdbehovet är vidare av betydelse för frågan huru det skall förfaras med den undersökte därest han straffriförklarats. Beträffande den som av läkaren finnes icke vara i behov av särskild vård synes det önskvärt, att i utlåtandet anges huruvida vid bestämmande av påföljden för brottet särskild hänsyn bör tagas till hans sinnesbeskaffenhet. Sålunda torde, när formella förutsättningar för ådömande av förvaring föreligga, utlåtandet böra lämna besked, huruvida den tilltalade till sin sinnesbeskaffenhet avviker från det normala och är att anse såsom vådlig för annans säkerhet till person eller egendom. I fråga om tilltalad, som kan komma i åtnjutande av villkorlig dom, kan det vara av värde för domstolen, att läkaren i utlåtandet anger i vad mån med hänsyn till den tilltalades sinnesbeskaffenhet särskilda föreskrifter böra knytas till den villkorliga domen.

På grund av det anförda vill jag föreslå, att bestämmelse införes därom att undersökningsläkaren i utlåtandet skall ange den undersöktes sinestillstånd vid gärningens begående samt att han därjämte skall ange, huruvida den undersökte är i behov av vård å sinnessjukhus. Härutöver synes böra föreskrivas, att om den undersökte eljest på grund av sin sinnesbeskaffenhet finnes böra bliva föremål för särskild behandling, sådant bör anmärkas i utlåtandet. Läkaren är sålunda i sistnämnda hänseende icke ovillkorligen skyldig att avgiva något omdöme. I likhet med strafflagberedningen finner jag lämpligt att läkaren, om han så önskar, skall kunna underlåta att uttala sig rörande den kriminalpolitiskt lämpliga behandlingen av den undersökte. Avgörandet härutinnan kan påverkas av faktorer som ligga utanför läkarens verksamhetsområde.

De föreslagna bestämmelserna om utlåtandets innehåll synas böra upptagas i 42 § sinnessjuklagen såsom fjärde stycke. Nuvarande fjärde stycket i paragrafen torde med vissa redaktionella jämkningar böra intagas såsom femte stycke. Till följd härav erfordras jämväl en redaktionell jämkning av de i 43 § fjärde stycket förekommande hänvisningarna till 42 §.»

Beredande av vård åt straffriförklarade.**Departementschefen.**

Departementschefen har vid lagrådsremissen, efter att hava lämnat en redogörelse för de i 47 § sinnessjuklagen upptagna bestämmelserna om beredande av vård åt straffriförklarade samt för strafflagberedningens förslag i ämnet, såvitt nu är i fråga, anfört:

»I 47 § sinnessjuklagen ha särskilda bestämmelser meddelats i syfte att skapa garanti för att den som vid verkställd sinnesundersökning befunnits vara i behov av vård å sinnessjukhus också omhändertages för erforderlig vård. Dessa bestämmelser innebära i huvudsak, att den vårdbehövande skall, om han för undersökningen intagits å sinnessjukhus eller sinnessjukavdelning vid fångvården, kvarhållas där i avbidan å domstolens utslag och dess laga-kraftvinnande, samt att han därefter skall, om han blivit straffriförklarad, antingen anses vara för vård intagen å sinnessjukhuset eller för vård förvaras å sinnessjukavdelningen, till dess plats kan beredas honom å sinnessjukhus. I vad sålunda gäller har strafflagberedningen föreslagit vissa ändringar. Enligt beredningens förslag må tilltalad, som icke är häktad, efter undersökningens slutförande icke kvarhållas å sinnessjukhus, där han intagits för undersökningen, med mindre han i vanlig ordning intages å sjukhuset för vård. Det motsvarande skall enligt förslaget gälla i fråga om den som för undersökning är intagen å rättspsykiatrisk anstalt, därest domstolen förordnar, att han icke längre skall hållas häktad i målet. Beträffande den som är häktad skall det ankomma på chefen för den rättspsykiatriska anstalten att avgöra, huruvida han skall kvarhållas eller återföras till häktet.

De ändrade grunder beredningen sålunda föreslagit i fråga om kvarhållande av den som vid sinnesundersökning funnits vara i behov av vård å sinnessjukhus, synas mig giva anledning till betänksamhet. Sinnessjuklagens regler i ifrågavarande avseende tillkommo väsentligen i syfte att skapa garanti för att sinnessjukvård verkligen komme till stånd där sådan vore motiverad. Med hänsyn till rådande platsbrist å sinnessjukhusen synes det kunna befaras att de regler strafflagberedningen föreslagit skulle kunna leda till att den undersökte icke omhändertages för vård förrän långt efter det domstolens utslag fallit. Från allmän synpunkt skulle detta otvivelaktigt vara mindre tillfredsställande. Jag är fördenskull icke benägen att förorda att beredningens förslag genomföres i denna del.

Å andra sidan kunna de nu gällande reglerna i här förevarande avseende icke anses i allo tillfredsställande. Vad utlåtandet över sinnesundersökningen innehåller om den undersöktes behov av vård vid tiden för undersökningen blir i allmänhet avgörande för frågan om hans kvarhållande å sinnessjukhus eller sinnessjukavdelning vid fångvården, oavsett om hans tillstånd sedermera förbättras. Även om han fullt tillfrisknat skall han kvarhållas i avbidan på att lagakraftägande utslag i målet föreligger. Den tid som förflutit till dess detta är fallet kan i vissa fall, t. ex. vid ett överklagande av underrättens straffriförklarande utslag, bliva ganska lång. Vid ett sådant överklagande

kan det ock inträffa, att överrätten finner den tilltalade böra dömas till ansvar i stället för att straffriförklarad. Den gällande ordningen framstår även då såsom synnerligen otillfredsställande. Någon avräkning å straffet av den tid den dömda vistats å sinnessjukhus kan icke lagligen ske. Att införa rätt för överdomstol att interimistiskt förordna om den intagnes försättande på fri fot i avbidan å slutligt utslag i målet synes dock mindre lämpligt. Enligt min mening bör i stället möjlighet till utskrivning från sinnessjukhuset eller sinnessjukavdelningen beredas för här avsedda fall. Därmed möjliggöres att den, som visserligen varit i behov av vård å sinnessjukhus men sedermera förbättrats, kan utskrivas oaktat rättegången ännu pågår. Jag föreslår förordna att i 47 § 1 mom. sinnessjuklagen införas bestämmelse, enligt vilken sinnessjuknämnden på därom gjord framställning äger förordna att den intagne ej vidare skall kvarhållas på sinnessjukhuset eller sinnessjukavdelningen. — — —

Beredningen har, med instämmande i en del yttranden, uttalat sig för ett vidsträcktare användande av s. k. öppen vård beträffande straffriförklarade, ehuru beredningen ansett särskilda regler därom icke vara erforderliga i vidare mån än att beredningen föreslagit att då öppen vård ansetts tillräcklig, anmälan därom skulle göras till vederbörande hjälpverksamhetsläkare. För min del är jag emellertid tveksam, huruvida dylik öppen vård bör komma till användning i större utsträckning. Det torde väl icke få anses uteslutet, att sådan vård ibland kan anses motiverad, exempelvis beträffande gamla människor eller sinnesslöa, men beträffande det stora flertalet av dem som enligt min åsikt böra bli föremål för straffriförklaring läser slutet vård i en eller annan form få anses påkallad. Jag vill erinra, att enligt till lagrådet remitterat förslag till ändrad lydelse av bl. a. 5 kap. 5 § strafflagen frågan om straffrihet såvitt angår psykopater skall vara beroende av huruvida ett medicinskt vårdbehov föreligger, som är så dominerande att sådan vård framstår såsom mera rationell än ett omhändertagande inom fångvårdens ram. Med en dylik gränsdragning beträffande området för straffriheten läser öppen vård för en straffriförklarad psykopat knappast kunna komma i fråga.»

III. Utskrivning från sinnessjukhus av straffriförklarade m. fl.

Gällande bestämmelser.

Enligt sinnessjuklagen meddelas beslut om utskrivning från sinnessjukhus antingen av vederbörande sjukvårdsläkare eller av sinnessjuknämnden. Överinspektören för sinnessjukvården äger därjämte befogenhet att förordna om utskrivning i sådana fall, då det enligt lagen ankommer på sjukvårdsläkaren att besluta därom. Vad om överinspektören för sinnessjukvården är stadgat äger, såvitt angår sinnesslöa, i stället tillämpning å inspektören för sinnesslövården.

Sinnessjuknämnden är utskrivningsmyndighet beträffande den som på grund av sin sinnesbeskaffenhet av domstol förklarats icke kunna fällas till ansvar för begånget brott eller som, enligt vad känt är, under inflytande av sinnessjukdom begått mot annans personliga säkerhet riktat brott, vilket icke blivit beivrat (20 § första stycket, jämfört med 18 § andra stycket). Därjämte handlägger sinnessjuknämnden, enligt lagändring år 1937, fråga om utskrivning av den som enligt domstols förordnande intagits i allmän uppfostringsanstalt men överförs till sinnessjukhus och slutligt utskrivits från anstalten eller som intagits å sinnessjukhus i samband med frigivning från straffarbete eller fängelse eller utskrivning från förvaring eller internering i säkerhetsanstalt. Såvitt angår utskrivning av den som intagits å sinnessjukhus i samband med utskrivning från förvaring eller internering i säkerhetsanstalt har lagändringen dock ännu icke trätt i kraft.

Har någon, vars utskrivning ankommer på sinnessjuknämnden, blivit utskrivnen från sinnessjukhus såsom ej längre i behov av vård å sådant sjukhus och intages han ånyo, skall fråga om hans utskrivning icke ankomma på nämnden, med mindre överinspektören för sinnessjukvården annorlunda förordnat.

Sinnessjuknämnden kan i enlighet med en år 1941 genomförd lagändring i särskilt fall uppdraga åt sjukvårdsläkare att i nämndens ställe meddela beslut om utskrivning. Sådant uppdrag må dock ej meddelas beträffande intagen, som begått mot annans personliga säkerhet riktat brott, och lämnat uppdrag skall anses återkallat därest den, om vars utskrivning är fråga, efter uppdragets meddelande begår sådant brott.

I andra fall än sådana, i vilka beslut om utskrivning enligt nyss återgivna bestämmelser i första hand skall meddelas av sinnessjuknämnden, ankommer det å vederbörande sjukvårdsläkare — samt överinspektören för sinnessjukvården — att förordna därom (20 § andra stycket). Finner sjukvårdsläkaren anledning föreligga till utskrivning i fall, där beslutanderätten tillkommer sinnessjuknämnden, har han att ofördröjligen göra anmälan därom hos nämnden. Sådan anmälan kan göras jämväl av överinspektören för sinnessjukvården (21 §).

Jämte det sinnessjuknämnden i första hand beslutar om utskrivning av vissa angivna kategorier sinnessjuka fungerar nämnden i fråga om övriga sinnessjuka såsom överinstans i förhållande till sjukvårdsläkaren i utskrivningsfrågor. Har sjukvårdsläkaren lämnat framställning om utskrivning utan bifall, må nämligen envar, som äger påkalla utskrivning, hänskjuta utskrivningsfrågan till sinnessjuknämndens prövning (23 §). Nämnden är dock icke skyldig att mer än en gång var fjärde månad pröva sådan framställning om utskrivning. Samma begränsning gäller i fråga om nämndens skyldighet att pröva framställning om utskrivning av straffriförklarad eller annan, om vars utskrivning nämnden i första hand äger besluta (22 § andra stycket).

De fall, i vilka utskrivning från sinnessjukhus kan ske, äro närmare reglerade i 17—19 §§ sinnessjuklagen.

Angående utskrivning från sinnessjukavdelning vid fångvården av den som efter straffriförklaring för vård förvaras å sådan avdelning gälla enligt 50 § sinnessjuklagen samma regler som för utskrivning från sinnessjukhus av straffriförklarad med den avvikelse endast, att överinspektören för sinnessjukvården icke äger föreslå utskrivning.

Strafflagberedningen.

Rörande utskrivning från sinnessjukhus av straffriförklarade och andra sinnessjuka som begått brott har strafflagberedningen uttalat, att den presumption om farlighet för det allmänna, som det begångna brottet innebure, i allmänhet måste medföra att större försiktighet och en viss återhållsamhet iakttoges innan man skrede till utskrivning. Det måste därför i de allvarligare fallen tillses, att vistelsen å sinnessjukhuset genom sin längd komme att innebära en garanti för att patienten verkligen definitivt tillfrisknat innan han utskreves. Intagning på sinnessjukhus hade i dessa fall icke allenast karaktären av en vårdåtgärd utan innebure tillika en samhällets skyddsåtgärd i rättssäkerhetens intresse. De rent psykiatriska synpunkterna kunde därför icke få vara ensamt avgörande vid ett beslut om utskrivning utan en medverkan av personer, som kunde anses särskilt representera de allmänna skyddssynpunkterna vid utskrivningsfrågans avgörande, vore påkallad.

I sistnämnda hänseende har beredningen ansett sinnessjuknämndens sammansättning vara synnerligen väl avpassad. Beredningen har emellertid tillika uttalat, att olägenheter vore förknippade med en central prövning av nu ifrågavarande utskrivningsärenden. En stark anhopning av sådana ärenden hos den centrala myndigheten medförde sålunda, att ett vart av dessa icke kunde ägnas den ingående och grundliga prövning som vore önskvärd. Beredningen har från dessa utgångspunkter föreslagit en decentralisering av utskrivningsförfarandet i fråga om straffriförklarade och med dem i utskrivningshänseende likställda personer. Genom en dylik decentralisering kunde man råda bot på vissa nackdelar, som vidlådde det nuvarande systemet.

Beredningen har härom anfört bl. a.:

Härutinnan må anmärkas, att sinnessjuknämndens prövning — i likhet med all motsvarande central granskning — måste ske utan den personliga kontakt med den intagne, som en lokal utskrivningsmyndighet kan ernå. Sinnessjuknämnden kan, när den så finner erforderligt, sammanträda på det sjukhus där den, om vars utskrivning är fråga, är intagen, men det säger sig självt, att i den mån nämndens arbetsbörda är stor, dylika sammanträden komma att höra till undantagen. Den skriftväxling, som föranledes av att nämnden i första hand skall pröva utskrivningsfrågan, kommer ofta att upptaga en icke oväsentlig del av sjukvårdsläkarens tid och medföra en viss omgång och tidsutdräkt. En viktig omständighet, särskilt vid all försöksutskrivning, är att den som utskrivs kan placeras i lämplig arbetsanställning. Möjligheterna härför försvaras ibland därigenom att sinnessjuknämndens besked måste avvaktas. En lokal utskrivningsmyndighet kan smidigare och snabbare få till stånd ett beslut i situationer, där detta är önskvärt. Ett ytterligare skäl till en starkare decentralisering av utskrivningsförfarandet beträffande straffriförklarade och med dem i utskrivningshänseen-

de likställda patienter finner strafflagberedningen ligga däri, att sinnessjuknämnden erhåller den ställning som ursprungligen avsetts skola tillkomma densamma såsom en klagoinstans till skydd för de intagna. Självklart bör klagan hos nämnden alltid få föras över beslut av den lokala utskrivningsmyndigheten att vägra utskrivning.

Enligt beredningens mening borde det vara tillfyllest att utöver sjukvårdsläkaren två av Kungl. Maj:t för ändamålet förordnade personer, av vilka den ene vore eller varit ordinarie innehavare av domarämbete och den andre borde vara i allmänna värv erfaren, medgåve att utskrivning finge ske. Beredningen har därvid förutsatt, att utskrivning icke skulle kunna ske med mindre båda de särskilt förordnade personerna vore ense med sjukvårdsläkaren om att sådan vore tillrådlig. Motsatte sig någon av dem att den intagne utskreves, borde frågan förfalla. Beredningen hade övervägt att i dylikt fall utskrivningsfrågan automatiskt skulle hänskjutas till sinnessjuknämnden men funnit detta överflödigt. Den intagne eller någon som ägde föra talan för honom, kunde hos sinnessjuknämnden påkalla prövning av frågan och kunde givetvis härvid påräkna bistånd av sjukvårdsläkaren. Om klagan ej fördes, syntes emellertid anledning saknas att draga frågan under nämndens prövning.

Jämte det beredningen föreslagit materiellt ändrade regler för utskrivning av straffrifyklarade och med dem i utskrivningshänseende jämställda personer har beredningen föreslagit formella jämkningar och omplaceringar av hithörande bestämmelser i sinnessjuklagen. Beredningen har sålunda föreslagit, att 18 § andra och tredje styckena skulle utgå, att 20—23 §§ skulle erhålla ändrad lydelse samt att bestämmelserna i 50 § om utskrivning från sinnessjukavdelning vid fångvården av straffrifyklarad som för vård förvaras där, skulle flyttas till en ny paragraf, betecknad 26 a §.

Departementschefen.

Departementschefen har beträffande strafflagberedningens förslag om en decentralisering av utskrivningsförfarandet anfört följande:

»Vad beredningen sålunda föreslagit har i flertalet yttranden i princip tillstyrkts, därvid särskilt framhållits att förslagets genomförande skulle medföra en minskning av den nuvarande skriftväxlingen med sinnessjuknämnden i utskrivningsfrågor. I övriga yttranden, däribland de som avgivits av medicinalstyrelsen och sinnessjuknämnden, har däremot beredningens förslag i denna del avstyrkts. För min del befarar jag, i enlighet med vad i dessa avstyrkande yttranden anförts, att en så stark decentralisering av prövningen som beredningen föreslagit kommer att medföra att bedömandet vid olika sjukhus kommer att bli alltför oenhettligt. Jag vill i detta hänseende åberopa vad justitiekanslersämbetet anfört därom att en sådan olikformighet endast till en del avhjälpes genom rätten att klaga hos sinnessjuknämnden, enär beslut, varigenom utskrivning medgivits, icke kan bli föremål för så-

dan klagan. I detta sammanhang bör anmärkas, att enligt vad sinnessjuknämnden anfört nämnden i allmänhet varit mera restriktiv än läkarna. Såsom nämnden framhållit kan genom nämndens sammansättning olika psykiatriska synpunkter göra sig hörda, medan i en lokal utskrivningsnämnd risk föreligger för en ensidig belysning av fallen från psykiatrisk synpunkt.

Det är emellertid uppenbart att vissa fördelar äro förknippade med en ökad decentralisering av utskrivningsrätten. Utöver att en lättnad i sinnessjuknämndens arbetsbörda vinnes torde sålunda det minskade behovet av skriftväxling med nämnden medföra arbetsbesparing för sjukvårdsläkaren. Möjligheterna att placera den som skall utskrivas i lämpligt arbete torde också i viss mån ökas. Med hänsyn till önskvärdheten att bibehålla största möjliga enhetlighet i utskrivningsfrågorna kan jag dock icke förorda en ytterligare decentralisering i vidare mån än att sinnessjuknämnden bör även i fråga om den som begått brott mot annans personliga säkerhet kunna överlåta åt sjukvårdsläkaren att besluta om utskrivning. Även sådana brott kunna vara av relativt ofarlig beskaffenhet, och om det psykiatriska bedömandet icke föranleder att större försiktighet bör iakttagas vid utskrivningen, synes det icke vara förbundet med några risker att låta sinnessjuknämnden delegera sin beslutanderätt i fråga om utskrivning åt sjukvårdsläkaren. Sinnessjuknämnden har, då fråga om utskrivning av den intagne första gången uppkommer, tillfälle att verkställa en prövning av hans farlighet från psykiatriska utgångspunkter och bör givetvis alltid förbehålla sig beslutanderätten i sådana fall, då farligheten är utpräglad eller brottet är av grov beskaffenhet.

Med den begränsade ändring i förhållande till gällande rätt som nu föreslagits, synas sådana formella jämkningar och omplaceringar av reglerna om utskrivning från sinnessjukhus som föreslagits av strafflagberedningen icke vara påkallade. Jag föreslår sålunda endast, att i 20 § sinnessjuklagen vidtages ändring av den innebörd jag nyss nämnt.»

IV. Processlagberedningens förslag till ändringar i sinnessjuklagen.

Processlagberedningen har, såsom inledningsvis omtalats, den 17 mars 1944 avlämnat betänkande med förslag till lag om införande av nya rättegångsbalken ävensom förslag till åtskilliga lagändringar, vilka sammanhånga med den nya rättegångsordningens genomförande. Det av beredningen framlagda förslaget till ändringar i sinnessjuklagen har huvudsakligen avseende å de delar av sinnessjuklagen, som gälla undersökning av för brott tilltalade personers sinnesbeskaffenhet och beredande av vård åt straffrifyklarade.

I fråga om sinnesundersöknings ställning i den rättegångsordning, som tillkommit genom den nya rättegångsbalken, har processlagberedningen anfört att det, såsom jämväl framhållits av strafflagberedningen, ej minst med hänsyn till läkarens arbete vore önskvärt att undersökningen kunde på-

börjas snarast möjligt. Ur processuell synpunkt vore det också av vikt, att undersökningen kunde verkställas före huvudförhandlingen. Å andra sidan borde, såsom jämväl lagrådet erinrat, beslut om sinnesundersökning icke meddelas med mindre domstolen funnit utrett, att den misstänkte begått gärningen. Någon allmän regel om i vilket skede av brottmålsförfarandet rätten skulle fatta ståndpunkt till frågan om sinnesundersökning syntes förden skull icke lämplig. Rådde tvekan, vare sig om den misstänktes skuld eller om behovet av sinnesundersökning, borde frågan uppenbart behandlas inför fullsuttan rätt vid huvudförhandlingen i målet. Förekomme icke sådan tvekan, borde däremot förordnande om sinnesundersökning kunna allt efter omständigheterna meddelas antingen under förundersökningen eller, efter åtalet, vid målets beredande till huvudförhandling.

I anslutning till det anförda har processlagberedningen föreslagit vissa ändringar i sinnessjuklagen. Beredningen har därvid till en början föreslagit redaktionella jämkningar beträffande rubriken till 6 kap. sinnessjuklagen ävensom 41—45 samt 47, 49 och 51 §§ samma lag, innebärande att ordet »tilltalad» utbytes mot ordet »misstänkt». Tillika har processlagberedningen föreslagit, att i 41 § sinnessjuklagen skulle upptagas uttryckligt stadgande därom att förordnande om sinnesundersökning icke finge meddelas, med mindre övertygande bevisning förebragts att den misstänkte begått gärningen. Som en följd av att beslut om sinnesundersökning kunde beslutas redan under förundersökningen har beredningen ansett bestämmelserna i 47 § sinnessjuklagen om kvarhållande å sinnessjukhus eller sinnessjukavdelning vid fångvården av den, som vid verkställd sinnesundersökning funnits vara i behov av vård å sinnessjukhus, böra fullständigas med föreskrift att sådant kvarhållande ej finge ske om förundersökning nedlagts eller avslutats utan att åtal följt. Vidare har processlagberedningen ansett lämpligt, att i 49 § sinnessjuklagen infördes uttrycklig föreskrift, att därest beslut om sinnesundersökning meddelats först sedan målet förekommit vid huvudförhandling, bevis som då upptagits därom att den tilltalade begått gärningen, sedermera ej behövde upptagas på nytt, såframt ej särskilda skäl föranledde därtill. Till motivering av vad sålunda föreslagits har beredningen anført att, ehuru det ståndpunktstagande till skuldfrågan som innefattades i beslutet om sinnesundersökning icke vore slutgiltigt, likväl redan detta beslut i allmänhet torde göra ett återupptagande av utredningsmaterialet i denna del överflödigt.

Processlagberedningen har utöver de ändringsförslag som nu nämnts framlagt förslag till av rättegångsreformens genomförande påkallade ändringar jämväl på vissa andra punkter i sinnessjuklagen.

Sålunda har beredningen beträffande 10 § 1 mom. sinnessjuklagen, vari föreskrives, att vårdattest, som åtföljer ansökan om någons intagande å sinnessjukhus, icke må godkännas, därest den utfärdats av läkare, vilken veterligen står i den skyldskap eller det svågerlag till den sjuke, som enligt lag utgör vittnesjä, föreslagit att hänvisningen till föreskrifterna om vittnesjä utbyttes mot en hänvisning till reglerna om jäv mot domare. Beredningen

har därvid erinrat att vid ett ikraftträdande av nya rättegångsbalken — som saknar bestämmelser om vittnesjäv — den ifrågavarande bestämmelsen skulle förlora sin betydelse om annat ej stadgades. Med hänsyn till att intagande å sinnessjukhus utgjorde ett allvarligt ingrepp i den personliga friheten vore det emellertid av vikt att ingen minskning skedde i de garantier, med vilka förfarandet omgärdats.

I 38 och 39 §§ sinnessjuklagen äro bestämmelser meddelade om förhör vid domstol angående den som för vård eller observation intagits å sinnessjukhus. Sådant förhör må i allmänhet ej utan samtycke av den som skall höras äga rum annorstädes än vid rätten i den ort, där han uppehåller sig; lyder denna ort under landsrätt, må dock förhöret hållas inför närmaste rådhusrätt. Förhör skall begäras hos rätten i stad eller domaren på landet, som har att till förhöret kalla den eller dem med vilka förhör begärts och vidtaga vissa andra förberedande åtgärder. Förhöret skall äga rum så snart ske kan, dock må urtima ting för ändamålet ej utsättas. Processlagberedningen har med avseende å dessa bestämmelser anmärkt, att enligt ett av beredningen framlagt förslag till handläggning av ärenden rätten vid förhör som här avses komme att bli domför med en lagfaren ledamot. Tid och ställe för förhöret kunde följaktligen bestämmas oberoende av den allmänna sammanträdesordningen. Föreskriften att förhör kunde äga rum inför närmaste rådhusrätt syntes fördens skull böra utgå liksom förbudet mot utsättande av urtima ting. Med hänsyn till nyssnämnda domförhetsregel borde därjämte föreskrivas att förhör alltid skulle begäras hos rätten.

Jämväl för vinnande av utredning om tilltalads sinnesbeskaffenhet kan, såsom förut nämnts, på begäran av undersökningsläkaren förhör äga rum vid rätten. Processlagberedningen har i detta hänseende erinrat, att i 40 kap. 5 § nya rättegångsbalken upptagits ett allmänt stadgande att domstol, som beslutat inhämta yttrande av sakkunnig, ägde upptaga bevisning eller annan utredning som erfordrades. På grund härav kunde ifrågasättas att låta bestämmelserna om förhör som här avses utgå. Med hänsyn till vissa i nya rättegångsbalken upptagna regler om skyldigheten att sörja för bevisningen i målet syntes bestämmelserna dock icke helt betydelselösa, varför beredningen ansett övervägande skäl tala för att de bibehölles. Då förhöret vore att anse som bevisupptagning utom rätta, syntes med hänsyn till nya rättegångsbalkens domförhetsregler bestämmelserna att förhör kunde begäras hos domaren på landet kunna utgå. Enahanda ändring har processlagberedningen föreslagit beträffande motsvarande bestämmelser i 44, 46 och 46 a §§. Jämväl föreskriften i 42 § att domaren kunde bevilja anstånd med utlåtandes avgivande har av beredningen föreslagits skola upphävas. Som en följd av vad sålunda föreslagits har beredningen vidare ansett 45 § första stycket, som angår besvär över domarens beslut, kunna utgå.

I fråga om inställande inför domstol av tilltalad som är intagen på sinnessjukhus eller sinnessjukavdelning vid fångvården gäller för närvarande enligt 49 § sinnessjuklagen, att om den tilltalade blivit i målet hörd, domstolen ej må förordna om hans vidare inställande, så framt ej särskilda skäl

därtill äro, samt att sjukvårdsläkarens yttrande skall inhämtas innan sådant förordnande meddelas. Enligt 21 kap. 2 § nya rättegångsbalken är personlig inställelse av den misstänkte aldrig erforderlig om den misstänkte lider av sinnessjukdom eller sinnesslöhet och rätten finner att hans hörande skulle vara utan gagn. Med hänsyn härtill har processlagberedningen ansett i 49 § sinnessjuklagen icke erfordras annan föreskrift i förevarande hänseende än att domstolen, innan beslut meddelas om inställelse vid rätten av den som är intagen å sinnessjukhus eller sinnessjukavdelning å fångvården, skall inhämta sjukvårdsläkarens yttrande.

Departementschefen.

Departementschefen har beträffande processlagberedningens förslag samt i fråga om de föreslagna lagändringarnas ikraftträdande m. m. anfört följande:

»Emot de av processlagberedningen framlagda ändringsförslagen, som åsyfta att bringa sinnessjuklagens bestämmelser i överensstämmelse med grunderna för den nya rättegångsordningen, synes mig i princip intet vara att erinra. Jag är sålunda ense med beredningen om att sinnesundersökning bör få beslutas först sedan övertygande bevisning förebragts att den misstänkte begått gärningen, men att å andra sidan sinnesundersökning bör kunna beslutas redan under förundersökningen, när tillfredsställande utredning föreligger. Det torde emellertid böra uttryckligen angivas, att sinnesundersökning må äga rum om den misstänkte erkänt gärningen. I enlighet med vad beredningen uttalat synes det mig överflödigt, att den vid huvudförhandling upptagna bevisningen i skuldfrågan skall behöva ånyo upptagas, sedan undersökningen ägt rum, om ej särskilda skäl därtill äro. Som sådana särskilda skäl torde böra anses att omständigheter tillkommit, som kunna inverka på värderingen av det tidigare förebragta materialet. Betydelse synes jämväl böra tillmätas frågan huruvida den tilltalade eller hans försvarsadvokat framställer begäran om förnyad bevisupptagning under vidhållande av att den tilltalade är oskyldig. Bestämmelser i nu ifrågavarande hänseenden synas mig lämpligen böra upptagas i den nya 41 a §, som tidigare omnämnts. Vad beredningen i övrigt föreslagit synes jämväl böra godtagas med vissa redaktionella jämkningar.

Åtskilliga bestämmelser i sinnessjuklagen, särskilt i 6 kap., äga samband med strafflagens tillräknelighetsbestämmelser. Såsom förut nämnts föreligger förslag till nya sådana bestämmelser. Det kunde med hänsyn till avfattningen av detta förslag ifrågasättas att i nu förevarande sammanhang vidtaga vissa formella jämkningar i sinnessjuklagen. Detta har dock icke synt nödvändigt och skulle påkalla jämkning även av åtskilliga stadganden, som i övrigt icke beröras av här föreliggande förslag.

Vad angår ikraftträdandet av de föreslagna lagändringarna böra givetvis de ändringar, som sammanhånga med omorganisationen av det rättspsykia-

triska undersökningsväsendet, träda i kraft då den nya organisationen skall börja tillämpas, eller den 1 januari 1946. De ändringar, som enbart betingas av processreformen, böra däremot icke träda i kraft förrän samtidigt med den nya rättegångsbalken. I fråga om några paragrafer, som på grund av undersökningsväsendets omorganisation böra träda i kraft den 1 januari 1946, torde i särskilda övergångsbestämmelser böra meddelas vissa särskilda föreskrifter, som erfordras på grund av olikheterna mellan gällande rättegångsordning och det nya processförfarandet. Slutligen må anmärkas, att ikraftträdandet av några av de stadganden som nu föreslås ändrade är beroende av att 1937 års förvaringslagstiftning sättes i kraft. Beträffande dessa stadganden torde det få ankomma på Konungen att förordna om deras ikraftträdande.»

Lagrådet.

Lagrådet har den 16 mars 1945 avgivit utlåtande över det i enlighet med departementschefens ovan återgivna uttalanden upprättade lagförslaget. Med föranledande av erinringar från lagrådets sida har förslaget i propositionen undergått vissa smärre ändringar, varjämte några redaktionella jämkningar vidtagits.

Utskottet.

Genom förevarande proposition framlägges ett förslag till ändrad organisation av det rättspsykiatriska undersökningsväsendet, vilket förslag föranleder vissa ändringar i sinnessjuklagen den 19 september 1929. I samband härmed föreslås åtskilliga andra ändringar i lagen. En del av dessa ändringar sammanhännga med det förslag till ändring i 5 kap. strafflagen, som förelagts riksdagen genom Kungl. Maj:ts proposition nr 207. Över sistnämnda proposition har utskottet denna dag avgivit särskilt utlåtande, nr 36. Vissa av de genom nu förevarande proposition framlagda ändringsförslagen åsyfta att bringa sinnessjuklagens bestämmelser i överensstämmelse med grunderna för den nya rättegångsordning, som kommer att gälla enligt rättegångsbalken den 18 juli 1942.

De anslagsfrågor, som kräva sin lösning för genomförande av den föreslagna omorganisationen av sinnesundersökningsväsendet, ha underställts riksdagen genom propositionerna nr 240—242. Dessa propositioner jämte i anledning av desamma väckta motioner ha hänvisats till behandling av statsutskottet.

Det nu framlagda förslaget till omorganisation av det rättspsykiatriska undersökningsväsendet innebär intet avsteg från den hittills tillämpade principen om en uppdelning av sinnesundersökningarna av häktade å ena samt icke häktade å andra sidan. Häktade tilltalade skola sålunda enligt förslaget undersökas vid de fångvårdens sinnessjukavdelningar, som äro anknutna till

centralfängelserna å Långholmen, i Härnösand, Växjö och Malmö samt kronohäkterna i Västervik och i Jönköping ävensom vid den till vårdanstalten å Hall anknutna sinnessjukavdelningen å Håga. Departementschefen har vidare uttalat, att en sinnessjukavdelning bör inrättas även vid centralfängelset å Härlanda. På Gotland förutsättas undersökningarna av såväl häktade som icke häktade tilltalade alltjämt skola äga rum å S:t Olofs sjukhus i Visby. För undersökning av tilltalade på fri fot föreslås inrättande av särskilda undersökningsstationer vid psykiatriska sjukhuset i Stockholm samt vid Ulleråkers sjukhus vid Uppsala, Ryhovs sjukhus i Jönköping, S:t Lars sjukhus i Lund, S:t Jörgens sjukhus vid Göteborg, Mariebergs sjukhus i Kristinehamn, Sidsjöns sjukhus i Sundsvall och Umedalens sjukhus vid Umeå.

Vad undersökningarna av häktade angår innebär förslaget i huvudsak ett bibehållande av nu gällande ordning. Den häktade skall sålunda för undersökningen överföras till någon av förut omförmälda sinnessjukavdelningar vid fängvården. Beträffande tilltalade på fri fot åter innebär förslaget att sinnesundersökningarna, vilka enligt hittillsvarande bestämmelser uppdelats på ett stort antal olika läkare och sinnessjukhus, koncentreras till de åtta ovan omförmälda undersökningsstationerna. Om det finnes erforderligt för undersökningens verkställande må domstolen förordna, att den, som skall undersökas, skall intagas å det sinnessjukhus, där läkaren är anställd. För såväl häktade som icke häktade gäller enligt förslaget att undersökningarna skola verkställas av heltidsanställda läkare.

Strafflagberedningen, som föreslog inrättande av en gemensam organisation för undersökningarna av häktade och icke häktade genom att en del av de nuvarande sinnessjukavdelningarna vid fängvården ombildades till rättspsykiatriska anstalter, uttalade, att undersökningsanstalterna om möjligt borde göras fristående från såväl fängvårdsinrättningar som sinnessjukhus. Även inom utskottet hava starka skäl anförts för en sådan ordning. Med hänsyn till det statsfinansiella läget är det emellertid, som jämväl strafflagberedningen och departementschefen funnit, icke möjligt att för närvarande uppföra nya anstalter för undersökningsväsendet. Utskottet vill likväl understryka angelägenheten av att frågan om sinnesundersökningsväsendets organisation upptages till förnyad prövning så snart förhållandena det medgiva. Det nu framlagda förslaget får sålunda enligt utskottets mening framför allt betraktas såsom en åtgärd avsedd att råda bot på de uppenbara missförhållanden, som för närvarande råda på förevarande område. Departementschefen har ock för egen del uttalat att man i avbidan å utvecklingen synes böra i viss mån hålla möjligheterna öppna för en framtida mera omfattande omreglering av det rättspsykiatriska undersökningsväsendet. Goda skäl hava också av departementschefen anförts för att i nu förevarande sammanhang endast söka ernå en mera provisorisk lösning av spørsmålet. Särskilt må erinras om den omorganisation av fängvårdens anstaltsväsende som blir en följd av de väntade reformerna i fråga om straffverkställigheten. Utskottet finner sig med hänsyn till vad sålunda anförts kunna i allt väsent-

ligt tillstyrka det föreliggande organisationsförslaget såsom ett övergångsstadium till en mera ändamålsenlig organisation.

Ett beaktansvärt framsteg i förhållande till nu gällande ordning innebär förslaget särskilt därutinnan att undersökningsläkarna såsom redan nämnts bliva heltidsanställda. Härigenom tages första steget mot bildandet av en enhetlig kår av rättspsykiatriska läkare, vilket torde utgöra en av förutsättningarna för åstadkommande av tillfredsställande förhållanden på förevarande område. Genom inrättandet av en dylik kår av rättspsykiatriskt utbildade och erfarna specialister bör bedömningen av undersökningsfallen bli mera enhetlig och tillförlitligheten hos utlåtandena större än vad för närvarande är fallet. Särskilt i fråga om undersökningarna av icke häktade tilltalade torde den föreslagna nya ordningen medföra påtagliga förbättringar. I samma riktning torde den föreslagna koncentrationen av undersökningarna av icke häktade till ett mindre antal undersökningsstationer komma att verka.

De föreslagna undersökningsavdelningarna skola enligt förslaget tilldelas bestämda verksamhetsområden, vilka skola fastställas av fångvårdsstyrelsen i fråga om häktade och av medicinalstyrelsen beträffande icke häktade, med möjlighet till överflyttning av undersökningsfall från en avdelning till en annan. Utskottet vill uttala det önskemålet att vid överflyttningar av undersökningsfall all möjlig hänsyn tages till de tilltalades behöriga intressen. Det framstår för utskottet som en angelägenhet av vikt att sinnesundersökningarna icke medföra större ingrepp i de undersöktas rättssfär än som är oundgängligen nödvändigt för vinnande av det med undersökningarna avsedda syftet. Ett intagande å sinnessjukhus eller ett kvarhållande för sinnesundersökning å sinnessjukavdelning vid fångvården innebär ett frihetsberövande och bör i likhet med andra i lag medgivna frihetsberövanden vara omgärdat av tillbörliga garantier mot missbruk. Överflyttningar av undersökningsfall från en undersökningsavdelning till en annan måste med hänsyn härtill i främsta rummet taga sikte på de undersöktas eget intresse.

Då största möjliga hänsyn vid undersökningarna bör tagas till dem som skola undersökas bör intagning på sinnessjukhus äga rum allenast där sådant påkallas av starka sakliga skäl. Utskottet ansluter sig fördenskull till departementschefens uttalande, att ambulatorisk undersökning av dem som äro på fri fot bör komma till stånd när omständigheterna det medgiva samt att vistelse å sjukhuset i de fall, där sådan anses böra förekomma, så långt möjligt begränsas till den tid som ovillkorligen erfordras för fortlöpande observation av den intagne. Framhållas må särskilt att undersökningarna i vissa fall synas kunna göras mindre omfattande än vad för närvarande i allmänhet är fallet, varigenom intagning å sinnessjukhus i viss utsträckning torde kunna undvikas. Beträffande exempelvis flertalet sinnesslöa torde intagning för observation å sinnessjukhus i regel vara överflödig.

Utskottet hälsar från dessa utgångspunkter med tillfredsställelse att särskilt stadgande nu föreslås av innebörd, att såvitt möjligt skall tillses, att för icke häktad person som skall undersökas ej uppkommer hinder i hans förvärvsverksamhet eller annan allvarlig olägenhet. Enligt utskottets mening

är det vidare angeläget att beslut om sinnesundersökning, med hänsyn till de olägenheter som oakttat nämnda föreskrift alltid äro förenade med en sådan undersökning, överhuvud taget icke meddelas i mål av mindre allvarlig beskaffenhet. Strafflagberedningen hävdade att sinnesundersökning icke borde beslutas i sådana fall då densamma skulle innebära ett större mått av lidande och obehag än det straff domstolen kunde tänkas komma att utmäta. I enlighet härmed upptog beredningen i sitt förslag en bestämmelse av innehåll att sinnesundersökning i sådana fall där brottet ej funnes förskylla svårare straff än böter endast finge ske när särskilda skäl talade för åtgärden. Departementschefen har icke ansett en sådan bestämmelse erforderlig. Enligt utskottets mening bör emellertid i sinnessjuklagen införas en uttrycklig föreskrift därom att sinnesundersökning vid bötesbrott må ske endast när särskilda skäl därtill äro. Stadgandet, vilket synes kunna utformas i överensstämmelse med strafflagberedningens förslag, bör lämpligen införas såsom ett nytt andra stycke i 41 §, som innehåller föreskrifter om sinnesundersökning. Det föreslagna förbehållet att sinnesundersökning även vid bötesbrott må ske när särskilda skäl därtill äro torde utgöra en tillfyllestgörande garanti för att undersökning verkligen kommer till stånd i sådana undantagsfall, då sakliga skäl tala för en undersökning av sinnesbeskaffenheten.

Den genom propositionen föreslagna omorganisationen av undersökningsväsendet bör enligt departementschefens uttalanden kunna leda till att en allmän förkortning av undersökningstiderna kommer till stånd. Departementschefen har emellertid icke ansett det möjligt att, såsom strafflagberedningen föreslagit, kräva att undersökningen i regel skall vara slutförd inom en månad i stället för såsom för närvarande gäller inom två månader. Tiden skall emellertid enligt departementschefens förslag alltid räknas från det handlingarna i målet inkommo till undersökningsstationen och icke från det den tilltalade överfördes till sinnessjukavdelningen eller, därest han intagits å sinnessjukhus, från intagningen.

Enligt utskottets mening är det synnerligen angeläget att sinnesundersökningarna slutföras inom kortaste möjliga tid. Under senare år har den föreskrivna 2-månaderstiden överskridits i mycket betydande omfattning. Särskilt i fråga om de häktade ha förhållandena varit mycket otillfredsställande. De undersökta ha härigenom tillfogats onödiga svårigheter, obehag och lidanden. Inom utskottet har med hänsyn härtill ifrågasatts sådan ändring av 42 § tredje stycket sinnessjuklagen, att normaltiden för utlåtandes avgivande bestämdes till allenast en månad. Mot en sådan förkortning av tiden har å andra sidan anförts att den kunde leda till en sänkning av undersökningarnas tillförlitlighet och en försämring av utlåtandenas kvalitet. En dylik följd av undersökningstidens förkortande måste uppenbarligen i möjligaste mån undvikas. Utskottet har vid sitt övervägande av spörsmålet stannat för att föreslå en medelväg mellan strafflagberedningens och departementschefens förslag. Utskottet förordar sålunda att utlåtande över verkställd sinnesundersökning skall avgivas inom sex veckor från det handlingarna inkommo till sinnessjukavdelningen (42 § tredje stycket) eller sjukhuset (43 §

fjärde stycket). I detta sammanhang må framhållas att åt utlåtandena under stundom torde kunna givas en något knappare utformning, särskilt i avseende å referat av handlingarna i målet, än för närvarande utan att kvaliteten därigenom försämras.

Enligt gällande bestämmelser skola alla rättspsykiatriska utlåtanden beträffande såväl häktade som icke häktade underkastas central granskning, vilken verkställles inom medicinalstyrelsen av föredraganden i rättspsykiatriska ärenden. Utlåtande som avgives av medicinalstyrelsen beslutes av styrelsens rättspsykiatriska nämnd. Departementschefen har med hänsyn bland annat till önskvärdheten av en fast och enhetlig praxis i fråga om de nya tillräknelighetsbestämmelser, varom förslag framlagts genom propositionen nr 207 till årets riksdag, ansett att den centrala granskningen bör bibehållas men förordat att i administrativ ordning sådan ändring vidtages i fråga om sammansättningen av medicinalstyrelsens rättspsykiatriska nämnd, att de speciellt rättspsykiatriska synpunkterna vinna ökat inflytande.

Inom utskottet ha olika meningar yppats rörande behovet för närvarande av en central granskning av de rättspsykiatriska utlåtandena. Enighet har rått om att ett utlåtande över verkställd sinnesundersökning är att jämställa med ett vanligt sakkunnigtalande, till vilket domstolen har att taga självständig ställning. Det har också framhållits, att domstolen äger möjlighet att höra undersökningsläkaren personligen, om den skulle finna erforderligt att införskaffa kompletterande upplysningar, en anordning som dessutom står i god överensstämmelse med principerna för en muntlig process. Å andra sidan har hävdats, att behov av en central granskning alltjämt föreligger, därvid framhållits att önskemålet om en enhetlig kår av rättspsykiatriska undersökningsläkare endast blivit ofullständigt tillgodosett genom den föreslagna omorganisationen av undersökningsväsendet. Härjämte har erinrats om de nya tillräknelighetsbestämmelser, som föreslagits av utskottet i dess förenämnda utlåtande nr 36. Utskottet har med hänsyn till vad sålunda anförts funnit sig böra förorda ett bibehållande tills vidare av den centrala granskningen. Utskottet vill emellertid i likhet med 1938 års statsrevisorer och strafflagberedningen även uttala önskvärdheten av en närmare kontakt mellan undersökningsläkaren och domstolen. Domstolarna böra sålunda när anledning därtill förekommer höra läkaren personligen eller anmoda honom att skriftligen komplettera utlåtandet i visst hänseende.

Enligt strafflagberedningens förslag skulle granskningen av de rättspsykiatriska utlåtandena inom medicinalstyrelsen ersättas av en möjlighet för domstolarna att i tveksamma fall inhämta utlåtande från ett särskilt rättsläkarråd, förslagsvis bestående av två chefer för rättspsykiatriska anstalter samt en sinnessjukläkare med vetenskaplig skicklighet. Redan 1938 års statsrevisorer påtalade att de betydande skiljaktigheter i det rättspsykiatriska bedömandet som visat sig föreligga vid olika undersökningsavdelningar icke syntes ha borteliminerats genom medicinalstyrelsens granskning. Interneringsnämnden har under förarbetena till förevarande proposition uttalat att medicinalstyrelsens kontroll icke visat sig kunna säkra en fullgod tillämpning

av tillräknelighetsbestämmelserna. Inom utskottet hava anförts starka skäl för införandet i enlighet med strafflagberedningens förslag av ett rättsläkarråd såsom särskild sakkunniginstans i rättspsykiatriska frågor. Enligt utskottets mening kan det också ifrågasättas, om icke ett dylikt rättsläkarråd, vars ledamöter utgjordes av framstående representanter för den rättspsykiatriska sakkunskapen, skulle vara bättre ägnat än medicinalstyrelsens rättspsykiatriska nämnd att utöva överinseendet över undersökningsväsendet. Utskottet vill därför uttala önskemålet att frågan hur detta överinseende bör vara ordnat upptages till omprövning så snart så finnes lämpligen kunna ske. Därvid bör övervägas huruvida ett rättsläkarråd bör inrättas samt huruvida i så fall rådet bör organiseras inom medicinalstyrelsens ram eller såsom självständig myndighet. Till förmån för förstnämnda lösning har bland annat anförts, att medicinalstyrelsen såsom högsta medicinska myndighet i riket icke synes böra utan trängande skäl helt skiljas från befattningen med de specifikt rättspsykiatriska frågorna. Det från flera håll framförda önskemålet att en domare eller annan jurist borde beredas plats i rådet måste däremot enligt utskottets åsikt bestämt avvisas. Med en dylik sammansättning av rådet kunde befaras att domstolarna komme att känna sig bundna av rådets uttalanden i stället för att ägna de rättspsykiatriska utlåtandena en självständig och kritisk prövning. Utskottet delar sålunda till fullo departementschefens åsikt att det bör ankomma på domstolen själv att tillgodose de synpunkter av allmänpreventiv eller annan art, som skulle företrädas av den ifrågasatte domarrepresentanten. Utskottet vill också understryka departementschefens uttalande om önskvärdheten av att domstolarna själva söka tränga in i de rättspsykiatriska frågeställningarna och bilda sig en självständig uppfattning om den riktiga lösningen i de enskilda fallen.

Enligt sinnessjuklagen tillkommer det sinnessjuknämnden att meddela beslut om utskrivning från sinnessjukhus av den som på grund av sin sinnesbeskaffenhet av domstol förklarats icke kunna fällas till ansvar för begånget brott eller som, enligt vad känt är, under inflytande av sinnessjukdom begått mot annans personliga säkerhet riktat brott, vilket icke blivit beivrat. Nämnden kan i särskilt fall uppdraga åt sjukvårdsläkare att i nämndens ställe meddela beslut om utskrivning. Genom propositionen föreslås upphävande av det i 20 § intagna förbudet mot att meddela sådant uppdrag beträffande intagen, som begått mot annans personliga säkerhet riktat brott, dock att uppdraget, liksom enligt hittills gällande ordning, skall anses återkallat, om den intagne efter uppdragets meddelande begår brott av nyss angiven beskaffenhet. Departementschefen har däremot icke funnit anledning upptaga strafflagberedningens förslag att frågor om utskrivning av straffriförklarade och därmed likställda intagna skulle ankomma på lokala utskrivningsnämnder, bestående av sjukvårdsläkaren och två av Kungl. Maj:t förordnade personer.

Enligt utskottets mening tala beaktansvärda skäl för en decentralisering av utskrivningsförfarandet. Strafflagberedningens förslag har ock tillstyrkts i flertalet av de remissyttranden, däri frågan om utskrivningsförfarandet be-

rörts. Det stora antalet utskrivningsärenden angående straffriförklarade och med dem i förevarande hänseende likställda — under år 1944 uppgick antalet till 2 985 — medför att varje ärende icke kan ägnas den ingående prövning, som vore önskvärd. Härtill kommer att sinnessjuknämnden i det stora flertalet fall måste verkställa prövningen med stöd allenast av skriftlig utredning. Detta nödvändiggör i sin tur en betungande skriftväxling. En lokal utskrivningsmyndighet kan vidare, såsom i lagstiftningsärendet framhållits, på ett smidigare och snabbare sätt tillse att den utskrivne placeras i lämplig miljö och erhåller lämpligt arbete. Departementschefen har som skäl mot förslaget att decentralisera utskrivningsförfarandet åberopat bland annat, att bedömningen i utskrivningsfrågor kunde befaras bli va alltför oenhetlig. Viktigare än formella enhetlighetssynpunkter — vilka, när prövningen allenast grundas på ett skriftligt material, lätt leda till ett schablonmässigt bedömande — är enligt utskottets mening att man vid utskrivningen söker nå fram till ett ur såväl samhällets som den enskildes synpunkt riktigt bedömande av varje särskilt fall, grundat på omedelbar, personlig kontakt med fallet. Ur synpunkten av den enskildes rättssäkerhet må vidare erinras att nämndens ursprungliga uppgift att vara en besvärinstans för de intagna förskjutits till deras nackdel därigenom att den även fått uppgiften att emot sjukvårdsläkarna bevaka det allmännas intresse av de intagnas kvarhållande ur samhällsskyddets synpunkt.

Utskottet anser sig icke i frågans nuvarande läge kunna framlägga förslag om en ändrad organisation för utskrivningsfrågornas handläggning. Frågan bör emellertid upptagas till förnyat övervägande i samband med den omprövning av undersökningsväsendets organisation, som utskottet här ovan förordat.

Enligt 41 § i Kungl. Maj:ts förslag skall domstolen, där ej av särskilda skäl sinnesundersökning finnes obehövlig, förordna om sådan undersökning, där est anledning föreligger till antagande att den, som är misstänkt för brott, bör förklaras straffri enligt 5 kap. 5 § strafflagen. Som förutsättning för beslut om sinnesundersökning bör enligt utskottets mening icke angivas ett antagande att resultatet av undersökningen skall bli va den misstänktes straffriförklaring utan att han begått brottet under inflytande av sådan själslig abnormitet eller tillfälligt rubbad själsverksamhet, som avses i 5 kap. 5 § strafflagen. Den fråga domstolen önskar få besvarad genom sinnesundersökningen är, som framgår av 42 § fjärde stycket i Kungl. Maj:ts förslag, frågan om den misstänktes sinnestillstånd vid gärningens begående och icke frågan om den straffrättsliga behandling, som bör komma honom till del. Utskottet föreslår att stadgandet i 41 § sinnessjuklagen jämkas i enlighet med vad utskottet sålunda anfört.

I utlåtandet skola enligt Kungl. Maj:ts förslag angivas de skäl och omständigheter, på vilka däri givet omdöme grundas. Utskottet finner det föreslagna stadgandet lämpligt och ändamålsenligt men vill föreslå visst tillägg till detsamma. Enligt utskottets förslag till ändrad lydelse av 5 kap. 5 § strafflagen skola vissa andra abnormtillstånd än sinnessjukdom och sinnesslöhet

kunna föranleda strafffrihet. Dessa fall ha i lagtexten angivits såsom »annan själslig abnormitet av så djupgående natur, att den måste anses jämställd med sinnessjukdom». Prövningen av dessa fall erbjuder stora svårigheter och fordrar särskild uppmärksamhet från domstolarnas sida. För att möjliggöra för domstolen att draga en självständig konklusion av sakkunnigutlåtandet föreslår utskottet sådant tillägg till 42 § fjärde stycket sinnessjuklagen, att utlåtandet, om någon, som ej är sinnessjuk eller sinnesslö, förklaras vid gärningens begående hava lidit av annan själslig abnormitet av så djupgående natur, att den måste anses jämställd med sinnessjukdom, tillika skall innehålla skälen till att sådan jämställdhet anses föreligga. I samband härmed må framhållas att om undersökningsläkaren skulle finna att den undersökte vid gärningens begående lidit av själslig abnormitet, men att gärningen icke begåtts under inflytande härav, detta uppenbarligen bör angivas i utlåtandet. Någon uttrycklig föreskrift härom i lagen synes icke erforderlig. Utskottet vill i detta sammanhang uttala sin anslutning till departementschefens åsikt, att undersökningsläkaren icke har att yttra sig i frågan, huruvida den undersöktes sinnessällstånd bör föranleda tillämpning av 5 kap. 5 eller 6 § strafflagen. Detta rättsliga avgörande tillkommer, såsom departementschefen uttalat, domstolen.

Utskottet, som icke i övrigt funnit anledning till erinran mot ifrågavarande lagförslag, får på grund av vad sålunda anförts hemställa,

att riksdagen — med förklaring att riksdagen funnit vissa ändringar böra vidtagas i det genom propositionen framlagda lagförslaget — måtte för sin del antaga följande förslag till

(Kungl. Maj:ts förslag:)

(Utskottets förslag:)

L a g

om ändring i sinnessjuklagen den 19 september 1929 (nr 321).

Härigenom förordnas, att överskriften till 6 kap. sinnessjuklagen den 19 september 1929 ävensom 10 § 1 mom., 20 och 38 §§, 39 § 2 och 4 mom., 41—46 §§, 46 a §, 47 §, 1, 4 och 5 mom. samt 49 och 51 §§ samma lag¹ skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives samt att i lagen skall införas en ny paragraf, benämnd 41 a §, av den lydelse nedan sägs.

10 §.

1. Då ansökan — — — sinnessällstånd (*levnadsberättelse*).

Vårdattest må utfärdas allenast av legitimerad läkare eller, efter medicinalstyrelsens särskilda bemyndigande, av annan, som av styrelsen förordnats att uppehålla läkarbefattning. Vårdattest må ej meddelas av läkare vid det sinnessjukhus, varest intagning begäres; dock må läkare vid sinnessjukhus, som drives av landsting eller kommun, utfärda vårdattest, då fråga är om förflyttning till sjukhuset av någon, som vårdas å fattigvårdsanstalt, där läka-

¹ Senaste lydelse, se betr. 20 § SFS 1941:509, betr. 41 och 46 a §§ SFS 1937:470, betr. 45 § SFS 1933:45 och betr. 47 § 4 mom. SFS 1942:146.

(Kungl. Maj:ts förslag:)

(Utskottets förslag:)

ren omhänderhar sjukvård, samt annan läkare ej utan olägenhet eller omgång kan anlitas. Vårdattest må ej godkännas, därest den meddelats av någon, som veterligen till den sjuke står i den skyldskap eller i det svågerlag, som enligt lag utgör jäv mot domare.

20 §.

Beträffande sådan för vård å sinnessjukhus intagen person, för vilkens utskrivning jämlikt 18 § hinder möter på grund av vad i andra stycket av samma paragraf stadgas, tillkomme det sinnessjuknämnden att antingen själv efter anmälan eller framställning, som nedan sägs, besluta om utskrivning enligt 17 eller 19 § eller uppdraga åt sjukvårdsläkaren att därom meddela beslut. Har sådant uppdrag meddelats och begår därefter den, om vilkens utskrivning är fråga, mot annans personliga säkerhet riktat brott, skall uppdraget anses återkallat.

I andra — — — förordna därom.

Sjukvårdsläkaren tillkomme — — — på försök.

38 §.

För vinnande — — — eller upplysningsvis.

Förhör, som nyss sagts, skall äga rum inför rätten i den ort, där den, som skall höras, uppehåller sig, eller med hans samtycke vid annan allmän under rätt.

39 §.

2. Förhör skall begäras skriftligen hos rätten. I framställningen om förhör böra de omständigheter angivas, vilka förhöret skall avse. Däri skall ock, om det kan ske, beträffande envar, som enligt vad nedan sägs skall underrättas om förhöret, lämnas uppgift om namn och postadress. Åberopas samtycke, som i 38 § andra stycket sägs, skall skriftligt bevis därom bifogas framställningen.

Förhör skall äga rum så snart ske kan. Rätten låte till förhöret kalla den eller dem, vilkas hörande begärts; avsände ock underrättelse om tiden för förhöret till den, som gjort framställningen därom. Sådan underrättelse varde jämväl, där det kan ske, avsänd till den, som gjort hemställan, varom i 1 mom. andra stycket förmäles, så ock i fall, då den intagne ej på egen ansökning intagits å sinnessjukhuset, till den, som gjort ansökningen. Till den, som intagits för observation, skall, ändå att han ej gjort hemställan, som nyss sagts, underrättelse om förhöret avsändas.

Vill den — — — försorg därom.

4. Sedan förhör hållits, låte rätten, ändå att förhöret ej begärts av sjukvårdsläkaren, tillstålla honom protokoll över förhöret, och vare läkaren pliktig att i de fall, där den intagne underrättats om förhöret, låta honom taga del av protokollet.

(Kungl. Maj:ts förslag:)

(Utskottets förslag:)

6 KAP.

Om sinnesundersökning i brottmål m. m.

41 §.

Föreligger anledning till antagande att den, som är misstänkt för brott, *bör förklaras straffri enligt 5 kap. 5 § strafflagen*, skall domstolen förordna om sinnesundersökning enligt vad nedan sägs, där ej av särskilda skäl sådan undersökning finnes obehörlig. Sinnesundersökning skall ock ske, där domstolen finner särskild utredning om den misstänktes sinnesbeskaffenhet vara av betydelse för bestämmande av påföljd för brottet eller eljest för målets avgörande.

41 §.

Föreligger anledning till antagande att den, som är misstänkt för brott, *begått brottet under inflytande av sådan själslig abnormitet eller tillfälligt rubbad själverksamhet som avses i 5 kap. 5 § strafflagen*, skall domstolen förordna om sinnesundersökning enligt vad nedan sägs, där ej av särskilda skäl sådan undersökning finnes obehörlig. Sinnesundersökning skall ock ske, där domstolen finner särskild utredning om den misstänktes sinnesbeskaffenhet vara av betydelse för bestämmande av påföljd för brottet eller eljest för målets avgörande.

Finnes brottet ej förskylla svårare straff än böter, må sinnesundersökning ske endast när särskilda skäl därtill äro.

41 a §.

Beslut om sinnesundersökning må ej meddelas, med mindre den misstänkte erkänt gärningen eller övertygande bevisning förebragts att han begått densamma.

Har beslut om sinnesundersökning meddelats sedan målet förekommit vid huvudförhandling, erfordras ej vid ny huvudförhandling, att tidigare upptagen bevisning ånyo upptages, så framt ej särskilda skäl därtill äro.

Där rätten finner det lämpligt, må rätten förordna, att målet, såvitt angår utredning om den misstänktes sinnesbeskaffenhet, skall handläggas inom stängda dörrar.

42 §.

Sinnesundersökning av den, som förvaras i häkte, skall verkställas å sinnessjukavdelning vid fängvården av där anställd läkare. För undersökningen skall den häktade överföras till den sinnessjukavdelning, som enligt fångvårdsstyrelsens bestämmande skall mottaga för sinnessjukdom misstänkta från det häkte, där han förvaras. Domstol, som förordnat om undersökningen, skall skyndsamt översända samtliga handlingar i målet till nämnda avdelning.

(Kungl. Maj:ts förslag:)

(Utskottets förslag:)

Undersökningsläkaren må hos polismyndighet begära utredning angående omständigheter av betydelse för undersökningen, så ock hos domstolen göra framställning om att förhör i målet hålles med personer, som kunna antagas äga kännedom om sådana omständigheter. Därvid bör angivas vad utredningen eller förhöret skall avse. Skall förhör äga rum, ankomme på domstolen att föranstalta om att förhöret varder hållet samt att underrätta undersökningsläkaren om förhöret. Angående ersättning åt den, som inkallats till förhöret för att höras, gälle vad angående ersättning av allmänna medel till vittnen i brottmål finnes stadgat; dock skall ersättningen alltid stanna å statsverket.

Sinnesundersökning skall verkställas utan dröjsmål och utlåtande däröver avgivas sist inom *två månader* från det handlingarna inkommo till sinnessjukavdelningen, i den mån ej domstolen i särskilt fall på framställning av undersökningsläkaren medgiver anstånd. Beslut om anstånd må meddelas utan parternas hörande. Vid utlåtandet skola fogas de av domstolen till sinnessjukavdelningen överlämnade handlingarna.

I utlåtandet skall undersökningsläkaren angiva den undersöktes sinness tillstånd vid gärningens begående, så ock huruvida han är i behov av vård å sinnessjukhus. Finnes den undersökte eljest böra på grund av sin sinnesbeskaffenhet bliva föremål för särskild åtgärd, bör sådant anmärkas. I utlåtandet skola ock angivas de skäl och omständigheter, på vilka däri givet omdöme grundas.

Sinnesundersökning skall verkställas utan dröjsmål och utlåtande däröver avgivas sist inom *sex veckor* från det handlingarna inkommo till sinnessjukavdelningen, i den mån ej domstolen i särskilt fall på framställning av undersökningsläkaren medgiver anstånd. Beslut om anstånd må meddelas utan parternas hörande. Vid utlåtandet skola fogas de av domstolen till sinnessjukavdelningen överlämnade handlingarna.

I utlåtandet skall undersökningsläkaren angiva den undersöktes sinness tillstånd vid gärningens begående, så ock huruvida han är i behov av vård å sinnessjukhus. Finnes den undersökte eljest böra på grund av sin sinnesbeskaffenhet bliva föremål för särskild åtgärd, bör sådant anmärkas. I utlåtandet skola ock angivas de skäl och omständigheter, på vilka däri givet omdöme grundas. *Förklaras någon, som ej är sinnessjuk eller sinnesslö, vid gärningens begående hava lidit av annan själslig abnormitet av så djupgående natur, att den måste anses jämfäst med sinnessjukdom, skall utlåtandet tillika innehålla skälen till att sådan jämfästhet anses föreligga.*

Då utlåtande avgives, skall undersökningsläkaren samtidigt insända en avskrift därav till medicinalstyrelsen; finner styrelsen anledning föreligga till

(Kungl. Maj:ts förslag:)

(Utskottets förslag:)

ytterligare psykiatrisk granskning, har styrelsen att ofördröjligen underrätta domstolen därom.

43 §.

Sinnesundersökning av den, som befinner sig på fri fot, skall verkställas av läkare, som för dylikt ändamål är anställd vid statligt sinnessjukhus. Grunder för sådana undersökningars fördelning mellan vederbörande sjukhus fastställas av medicinalstyrelsen. Domstol, som förordnat om sinnesundersökning varom nu är fråga, skall skyndsamt överlämna samtliga handlingar i målet till det sinnessjukhus, till vilket undersökningen hör.

Den, som skall undersökas, är pliktig att för undersökningen inställa sig å tid och ort, som av undersökningsläkaren bestämmas. Såvitt möjligt skall tillses, att för den, som skall undersökas, ej uppkommer hinder i hans förvärvsverksamhet eller annan allvarlig olägenhet.

Finnes det erforderligt för undersökningens verkställande, äge domstolen på framställning av undersökningsläkaren förordna, att den, som skall undersökas, skall intagas å det sinnessjukhus, där läkaren är anställd. Ej må domstolen utan medgivande av den, som skall undersökas, meddela dylikt förordnande, med mindre å brottet kan följa straffarbete, fängelse, avsättning eller mistning av ämbete på viss tid.

I fall, som avses i denna paragraf, skola föreskrifterna i 42 § andra, tredje, fjärde och femte styckena i tillämpliga delar lända till efterrättelse med iakttagande av att tiden för utlåtandes avgivande skall räknas från det handlingarna inkommo till sjukhuset.

44 §.

Prövar domstol, efter det utlåtande över verkställd sinnesundersökning blivit avgivet, medicinalstyrelsens utlåtande böra infor dras, åligge domstolen att till medicinalstyrelsen överlämna samtliga handlingar i målet.

Medicinalstyrelsen äge att genom läkare, som styrelsen därtill utser, verkställa den ytterligare undersökning styrelsen finner erforderlig, och skall, om så sker, vad i 42 och 43 §§ för där avsedda fall stadgats i tillämpliga delar lända till efterrättelse. Därvid skall dock följande iakttagas:

- 1) Det åligger — — — i målet.
- 2) Undersökning av häktad må verkställas vid det statens sinnessjukhus, som av medicinalstyrelsen bestämmas, i vilket fall den häktade skall dit överföras.
- 3) Jämväl medicinalstyrelsen äger begära utredning eller göra framställning om förhör, som i 42 § andra stycket sägs, och för undersökningen påkalla intagning å sinnessjukhus av den, som vistas å fri fot. Varder förhöi utsatt, åligge domstolen att underrätta medicinalstyrelsen därom.
- 4) Vederbörande läkares — — — med avgivandet.

(Kungl. Maj:ts förslag:)

(Utskottets förslag:)

45 §.

Emot domstols beslut, varigenom förordnats om intagande å sinnessjukhus av den, som befinner sig å fri fot, skall föras särskild klagan genom besvär.

Har domstol under rättegången meddelat beslut, som i detta kap. sägs, gånge beslutet, där det ej är sådant, som i första stycket avses, i verkställighet ändå att det icke vunnit laga kraft.

46 §.

Ej må någon, där anledning föreligger till antagande att han är sinnessjuk, dömas till tvångsarbete utan att undersökning av hans sinnesbeskaffenhet ägt rum.

Å sådan undersökning skola bestämmelserna i 42 och 43 §§ i tillämpliga delar lända till efterrättelse med iakttagande av att vad där stadgas om domstolen i stället skall gälla om myndighet, som påkallat undersökningen; dock att, om läkare hos myndigheten gjort framställning om förhör, det skall ankomma på myndigheten att förordna om sådant förhör vid lämplig underrätt och på rätten att lämna myndigheten meddelande om förhöret och vidtaga de åtgärder, som i 42 § andra stycket omförmälas. Prövar myndigheten erforderligt, att jämväl medicinalstyrelsens utlåtande inhämtas, skola stadgandena i 44 § därvid lända till efterrättelse med enahanda avvikelser, som nyss angående läkarundersökningen sagts.

46 a §.

Finner fångvårdsstyrelsen anledning förekomma därtill att någon, som undergår straff, underkastas förvaring, skall styrelsen, innan interneringsnämndens yttrande i frågan inhämtas, föranstalta om undersökning av hans sinnesbeskaffenhet och beträffande frågan huruvida han efter frigivningen kan antagas bliva vådlig för annans säkerhet till person eller egendom, där ej av särskilda skäl sådan undersökning finnes obehövlig. Samma lag vare, om styrelse för allmän uppfostringsanstalt finner anledning förekomma därtill att någon, som undergår tvångsuppfostran, underkastas förvaring.

Beträffande undersökningen skola bestämmelserna i 42 § i tillämpliga delar lända till efterrättelse, med iakttagande av att vad där stadgas om domstolen i stället skall gälla om styrelsen; dock att, om läkare hos styrelsen gjort framställning om förhör, det skall ankomma på styrelsen att föranstalta om sådant förhör vid lämplig underrätt och på rätten att lämna styrelsen meddelande om förhöret och vidtaga de åtgärder, som i 42 § andra stycket omförmälas. Prövar styrelsen erforderligt, att jämväl medicinalstyrelsens utlåtande inhämtas, skola stadgandena i 44 § i vad de avse häktad äga motsvarande tillämpning med enahanda avvikelser, som nyss angående läkarundersökningen sagts.

(Kungl. Maj:ts förslag:)

(Utskottets förslag:)

47 §.

1. Misstänkt, som enligt förut i detta kapitel meddelat stadgande intagits å sinnessjukhus eller å sinnessjukavdelning vid fångvården, skall tillsvidare där kvarbliva, i den mån ej annat följer av vad nedan föreskrives.

Förklaras den intagne i infordrat utlåtande icke vara i behov av vård å sinnessjukhus, må han ej vidare på grund av stadgande, som nyss sagts, kvarhållas å sinnessjukhuset eller sinnessjukavdelningen; är han häktad, varde till häktet återförd. Samma lag vare, där förundersökning nedlägges eller avslutas utan att åtal mot den intagne väckes eller domstol angående honom meddelar slutligt utslag, vari han icke förklaras på grund av sin sinnesbeskaffenhet från ansvar fri.

Förmenar intagen, som i avgivet utlåtande förklarats vara i behov av vård å sinnessjukhus, att tillräcklig anledning till hans kvarhållande å sinnessjukhuset eller sinnessjukavdelningen ej föreligger, må han genom skriftlig framställning hos sinnessjuknämnden påkalla prövning av frågan därom.

4. Vad ovan i 1—3 mom. sägs angående för brott misstänkt skall i tillämpliga delar lända till efterrättelse beträffande den, rörande vilken utlåtande infordrats jämlikt 46 §, med iakttagande av att vad i nämnda mom. stadgas om domstol i stället skall gälla myndighet, vilken äger ålägga tvångsarbete, och att vad i samma mom. sägs om den, som förklaras på grund av sin sinnesbeskaffenhet från ansvar fri, skall avse den, som på grund av sin sinnesbeskaffenhet förklaras icke kunna dömas till tvångsarbete. Med avvikelse från vad i nämnda mom. stadgas skall dock vård av den, som kvarhållas å sinnessjukavdelning vid fångvården eller som icke är häktad men enligt vederbörligt utlåtande är i behov av vård å sinnessjukhus, beredas å det sinnessjukhus, till vars område han hör, samt ansökan om hans intagande å sådant sjukhus göras hos sjukvårdsläkaren vid sjukhuset.

Ej må — — — utlåtandet avgivits.

5. Vad i 36 § finnes stadgat beträffande den, som för observation intagits å sinnessjukhus, skall lända till efterrättelse jämväl i avseende å den, som på grund av bestämmelse i detta kapitel för undersökning intagits å sådant sjukhus; dock skall i fråga om handling, för vars vidarebefordran sjukvårdsläkarens tillstånd enligt nämnda paragraf erfordras, gälla, att den ej må fortskaffas till eller från den, som är misstänkt för brott, om den innehåller något, som kan hindra brottets upptäckt eller sakens utredning.

49 §.

Är den, som misstänkes för brott, intagen å sinnessjukhus eller å sinnessjukavdelning vid fångvården, må beslut om hans inställelse vid rätten icke meddelas, innan domstolen inhämtat sjukvårdsläkarens yttrande. Meddelas utslag i den misstänktes frånvaro, åligge det rätten att föranstalta om att utslaget delgives honom genom sjukvårdsläkarens försorg.

(Kungl. Maj:ts förslag:)

(Utskottets förslag:)

Vad i första stycket stadgas om för brott misstänkt skall äga motsvarande tillämpning å den, som är föremål för förfarande, avseende ådömande av tvångsarbete.

51 §.

Motsätter sig — — — av nöden.

Undandraget sig någon, som är misstänkt för brott eller föremål för förfarande, avseende ådömande av tvångsarbete, samt vistas å fri fot, att iakttaga vad enligt 43, 44 eller 46 § åligger honom eller behöver läkare för verkställande av undersökning, varom där förmäles, skydd för sin personliga säkerhet, skall ock på begäran av vederbörande läkare erforderlig handräckning lämnas. Samma lag vare, där sådant fall prövas föreligga, att undersökning må äga rum enligt 16 §, och den, om vilkens undersökning är fråga, vägrar att underkasta sig densamma eller läkare för verkställande av undersökningen behöver skydd för sin personliga säkerhet.

Denna lag träder i kraft, i fråga om överskriften till 6 kap., 20, 41 och 42—46 §§ samt 47 § 1 mom. tredje stycket den 1 januari 1946, i fråga om 46 a § och 47 § 4 mom. andra stycket den dag Konungen förordnar samt i fråga om 10 § 1 mom., 38 §, 39 § 2 och 4 mom., 41 a §, 47 § 1 mom. första och andra styckena, 4 mom. första stycket och 5 mom. ävensom 49 och 51 §§ den dag rättegångsbalken den 18 juli 1942 träder i kraft. Intill sistnämnda tidpunkt skola följande särskilda bestämmelser gälla:

1. Förhör, som avses i 42—44, 46 och 46 a §§, må på landet begäras jämväl hos domaren, som har att föranstalta om att förhöret varder hållet samt om föreskrivna underrättelser och om inkallelse av den eller dem, med vilka förhör begärts.

2. Beslut om anstånd med avgivande av utlåtande över verkställd sinnesundersökning må, om målet är anhängigt vid häradsrätt, meddelas av domaren. I avseende å klagan över domarens beslut skall så förfaras som om det meddelats av rätten.

3. Rätten må i brottmål, där den finner lämpligt, förordna, att målet, såvitt angår utredning om den tilltalades sinnesbeskaffenhet, skall handläggas inom stängda dörrar.

Genom denna lag upphäves lagen den 18 juni 1937 (nr 470) om ändring i vissa delar av sinnessjuklagen den 19 september 1929 (nr 321), i vad därigenom förordnats, att 41 § sistnämnda lag skall från och med den dag Konungen förordnar erhålla viss ändrad lydelse.

Stockholm den 17 maj 1945.

På första lagutskottets vägnar:

K. SCHLYTER.

Vid detta ärendes behandling ha närvarit

från första kammaren: herrar *Schlyter, Gärde, Karl Emil Johanson, Westman, Linnér, Ahlkvist* och *Olofsson* samt fru *Sjöström-Bengtsson*;

från andra kammaren: herrar *Lindqvist, Gezelius, Hedlund* i Östersund, *Werner, Olsson* i Mellerud, *Berg, Lindberg** samt *Rylander*.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.